

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1939.

Första kammaren.

Nr 15.

Ondagen den 1 november.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet *Forslund* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 63, med förslag till förordning med särskilda bestämmelser angående in-
drivning av utskylder hos vissa skattskyldiga, m. m.; och
nr 64, angående anslag till viss beredskapsorganisation inom medicinalsty-
relsen under budgetåret 1939/40.

Jämlikt § 20 av kammarens ordningsstadga hade herr *Hagström* till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet framställt följande fråga: »Har herr statsrådet övervägt möjligheten av att den bebådade extra värnskatten baseras på medeltalet av de tre senaste årens taxerade inkomst i stället för blott på 1938 års inkomst såsom det ifrågasatts?»

*Ang. den
extra värn-
skattens
beräkning.*

Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet *Wigforss*, som enligt å föredragningslistan gjord anteckning hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Hagströms berörda fråga, erhöll ordet och anförde: Herr Hagström har frågat mig, om jag övervägt möjligheten av att den bebådade värnskatten baseras på medeltalet av de tre senaste årens taxerade inkomst i stället för blott på 1938 års inkomst, såsom det ifrågasatts.

Jag vill härtill svara, att den av herr Hagström framförda möjligheten inte varit förbisedd. Det har emellertid ansetts riktigast att knyta skatten till en inkomst, som ligger tiden för skattebetalningen så nära som möjligt. Det har därför i stället varit föremål för ingående undersökningar, om ej värnskatten skulle kunna gå ut på 1939 års inkomster i stället för på 1938 års inkomster. Tyvärr måste jag tillägga, att någon för uppbördsmyndigheterna tillfredsställande lösning efter denna linje ännu inte blivit funnen.

Herr *Hagström*: Herr talman! Jag ber att få uttala mitt tack för det erhållna svaret. Jag måste dock beklaga, att herr statsrådet ej kunnat ställa i utsikt den utjämning av skattebördan, som skulle ernås, om värnskatten kunde uttagas med viss procent av medeltalet av de tre senaste årens kronoutskylder.

Om till grund för den extra värnskatten lägges blott ett års inkomsttaxering, så kommer skatten att drabba skattskyldiga, som ej ha jämna årsinkomster, mycket ojämnt. Somliga kunna slippa lindrigt undan, medan andra komma att träffas alldeles för hårt. Detta senare kommer att bli fallet med t. ex. en stor del av landets skogsägare. För de flesta skogsägarna ställer det sig vanligtvis så, att deras skogsavverkningar ej kunna förekomma årligen, utan måste ske med flera eller färre års mellanrum. Årliga uttagningar av småposter skulle nämligen alltför mycket fördyra avverkningskostnaderna, särskilt där långa transportvägar måste göras i ordning. Ibland kunna även konjunkturväxlingar bli avgörande för om en påtänkt avverkning företages ett visst år eller uppskjutes till ett senare år.

Första kammarens protokoll vid urtima riksdagen 1939. Nr 15.

Ang. den extra värnskattens beräkning. (Forts.)

Hösten 1937 rådde som bekant högkonjunktur på trävarumarknaden. Alla skogsägare, som så kunde, slöto då avtal om virkesleveranser, som de verkställde vintern 1938 och erhöilo likvid för samma år. Efter att under kanske flera år ha haft ringa eller ingen inkomst från sin skog, erhöilo de då en förhållandevis stor inkomst, som hårt drabbades av den progressiva skatteskalan. Många av dessa inkomsttagare ha det i dessa dagar ganska svårt, då de skola betala de kronoutskylder, som grunda sig på denna samlade inkomst. Särskilt svårt är det, om, såsom mycket ofta är fallet, hela skogslikviden för länge sedan gått till betalning av skulder, som åsamkats under de år, då skogen ej lämnat någon inkomst. Skulle nu även värnskatten läggas enbart på samma inkomst, så skulle säkerligen många skogsägare komma i en ganska brydsam situation.

Men det är inte blott skogsägare, utan även många andra skattebetalare med ojämn årsinkomst, som skulle bliva pålagda en oproportionerligt tung skatteböroda, om även värnskatten skulle grundas blott på ett års taxerad inkomst. Jag inser väl, att det medför mera arbete, om något medeltal skall läggas till grund för skattedebiteringen, men jag anser, att de fördelar, som därigenom skulle uppnås, äro så stora, att det ökade arbetet ej bör få utgöra något hinder därför.

Herr Ohlin: Herr talman! Jag vill endast ge uttryck åt den förhoppningen, att herr statsrådets uttalande får tolkas så, att arbetet med att finna en metod, som skulle göra det möjligt att grunda värnskatten på 1939 års inkomst, fortsattes, eftersom denna fråga uppenbarligen för många skattebetalare är en angelägenhet av allra största vikt.

Herr Lindhagen: Enligt vad jag och många med mig anse, är denna fråga av största vikt också för andra inkomsttagare än skogsägare. Det heter ju, att skatten skall läggas på de bärkraftiga skuldorna, men den bör inte, som i många fall nu sker, läggas på skuldror, som upphört att vara bärkraftiga. En restitution av erlagd skatt, som obehörigt uttagits, innan rimlig lag kommit till stånd, bör därför även möjliggöras.

Nu har finansministern förklarar, att då han försökt åstadkomma en rationell lösning, har det stött på hinder från beskattningsmyndigheterna, som inte ännu äro beredda att föreslå, hur man formellt skulle komma fram till det rätta. Jag vill, herr talman, ha till protokollet uttalat, att det vore tacknämligt, om finansminister Wigforss kunde förelägga beskattningsmyndigheterna att allvarligt och snabbt överväga, hur man skall utan longörer komma fram till sanningen. Ty till sanningen finnes alltid en väg, om man *vill* nå den.

Ordet lämnades på begäran till herr **förste vice talmannen**, som yttrade: Jag får hemställa, herr talman, att kammaren för sin del måtte besluta, att första särskilda utskottet skall behandla jämväl Kungl. Maj:ts nu avlämnade proposition nr 64, angående anslag till viss beredskapsorganisation inom medicinalstyrelsen under budgetåret 1939/40, ävensom de ytterligare framställningar, som kunna komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i detta ämne eller andra i oskiljaktigt sammanhang därmed stående frågor.

Tillika hemställer jag, att andra kammaren måtte inbjudas att i detta beslut förena sig med första kammaren.

Vad herr förste vice talmannen sålunda hemställt bifölls.

Ett protokollsutdrag i ämnet justerades och avsändes till andra kammaren.

Justerades protokollen för den 25, 26 och 27 nästlidne oktober.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare.

Med återopande av närlagda läkareintyg får undertecknad härigenom vördsam t anhålla om ledighet från riksdagsarbetet under tiden 1—8 november.

Norrköping den 31 oktober 1939.

Alb. Bergström.

Att riksdagsman *Albert Bergström*, Norrköping, på grund av akut strupkatarr är oförmögen att delta i riksdagsarbetet omkring en vecka intygas.

Norrköping den 31 oktober 1939.

Ivan Wildner,
leg. läkare.

Den begärda ledigheten beviljades.

Upplästes ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 134, utvisande att nämnda kammare förenat sig med första kammaren i dess beslut att första särskilda utskottet skulle behandla jämväl Kungl. Maj:ts propositioner nr 61, med förslag till ändrade grunder i vissa fall för värnpliktigas avlöning, och nr 62, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 5 § 1 och 5 mom. samt 7 § avlöningsreglementet den 15 juni 1939 (nr 278) för personal vid försvarsväsendet under krigstjänstgöring (krigsavlöningsreglementet), m. m.

Berörda kungl. propositioner, som härefter föredrogos var för sig, hänvisades till första särskilda utskottet.

Föredrogs ånyo första särskilda utskottets utlåtande nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag till särskilda arbetslöshetsåtgärder.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i proposition nr 1 under bilaga 4 punkten 1 framlagda förslag hade utskottet i förevarande utlåtande hemställt, att riksdagen måtte till Särskilda arbetslöshetsåtgärder å tilläggsstat I till riksdagen för budgetåret 1939/40 under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 10,000,000 kronor.

Reservation hade anförts av herrar *Domö, Nilsson* i Landeryd, *Öman, Bagge* och *Lundberg*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen — — — (lika med utskottet) — — — kronor.

Herr **Domö**: Herr talman! Lyckligtvis ha siffrorna för arbetslösheten de senare åren varit i sjunkande, tack vare bättre konjunkurer, och arbetslösheten var vid krigets utbrott — och är ännu — ganska obetydlig. Men man måste räkna med att de av krigskrisen förorsakade rubbningarna i näringslivet sannolikt komma att medföra ökad arbetslöshet på vissa områden. Därför bjuder försiktigheten att bereda sig därpå och att avsätta medel till arbetslöshetsåtgärder i ökad omfattning.

I den delen av föreliggande fråga och så långt äro utskottsmajoriteten och reservanterna ense. Men när det gäller motiveringen med däri gjorda uttalanden om de åtgärder, som främst böra vidtagas för arbetslöshetens avhjälp-

*Anslag till
särskilda
arbetslöshets-
åtgärder.*

Anslag till särskilda arbetslöshetsåtgärder. (Forts.)

pande, äro meningarna i vissa avseenden delade. Såsom en av reservanterna tillåter jag mig att något närmare redogöra för reservanternas skäl för sin motivering.

Krigskrisen har ställt oss inför svårigheter att hålla uppe erforderlig produktion och hastigt göra de omläggningar, som läget kräver. Arbetslöshetspolitiken måste därför enligt min mening läggas så, att den medverkar till att arbetskraften placeras där den är bäst behöflig inom produktionen; de arbetspolitiska åtgärderna böra med andra ord anpassas efter och ingå som ett led i försörjningspolitiken.

Det är säkerligen nu nödvändigt att tillgripa i viss mån andra och i varje fall ändrade åtgärder mot arbetslösheten än förut. Redan av finansiella skäl torde krävas inskränkning i socialpolitiken överhuvud taget. Sådana hjälpåtgärder, som äro för det allmänna särskilt kostsamma, böra icke tillgripas, så länge andra möjligheter stå till buds att tillgodose de arbetslösas hjälpbehov. Man bör t. ex. icke i nuvarande tid av materielknapphet bygga dyrbara allmänna byggnader, som icke äro av behovet oundgängligen påkallade. Sparsamhet måste tillämpas även i de arbetslöshetspolitiska åtgärderna.

Reservanterna vilja särskilt framhålla, att det viktigaste ledet i krigssituationens arbetslöshetspolitik måste vara att överflytta ledig arbetskraft från områden, där arbetsbrist råder, till sådana platser inom produktionen, som äro i behov av utökad arbetskraft. För att möjliggöra detta kräves kanske ibland en viss omskolning av arbetskraften, men i dessa tider är det angeläget, att arbetarna ej äro för mycket »bundna vid visst verktyg». Lyckligtvis äro våra svenska arbetare händiga med litet av varje. Och vid beredande av arbete åt arbetslösa torde det särskilt för närvarande vara angeläget att dessa, oavsett förutvarande yrke eller sysselsättning, placeras där deras arbete är mest nödvändigt. Så t. ex. måste jord- och skogsbruk få tillgång på tillräcklig arbetskraft för att hålla livsmedelsproduktion och bränsleförsörjning vid makt.

För den erforderliga omflyttningen av arbetskraften måste en ytterligare intensifiering ske av arbetsförmedlingarnas verksamhet och resebidrag lämnas till de arbetare, som äro i behov därav för att kunna få arbete på andra områden. I avseende på arbetsförmedlingen framhålla reservanterna behovet av en starkare central ledning och utbyggande av förmedlingens lokalnät i orterna samt en bättre kontakt mellan arbetsförmedlingarna och företagen. Med andra ord, arbetsförmedlingsverksamheten bör göras rustad såväl med personal som medel för att kunna ordna med arbetskraftens placering, där den kan få sysselsättning och bäst behövs. Med allt erkännande för vad arbetsförmedlingarna nu uträtta i det avseendet måste man säga, att det är högst angeläget att komma än längre.

Utskottsmajoriteten lämnar utan erinran den utvidgning av arbetslöshetsåtgärderna i avseende på igångsättande av allmänna arbeten och låneunderstöd, som departementschefens uttalande innebär. Reservanterna intaga i dessa avseenden en mera restriktiv ståndpunkt.

Vad angår allmänna arbeten i öppna marknaden har jag förut framfört vissa skäl emot anordnandet av sådana. Men beredskapsarbeten tyckas nu en gång för alla ha fångat regeringens stora intresse, trots att verkligheten varit ganska obarmhärtig mot tilliten till beredskapsarbeten såsom lämplig arbetslöshetspolitisk åtgärd. Icke minst torde många av de kommuner, som hugnats med rikliga bidrag för anordnande av beredskapsarbeten, numera vara ganska kritiskt inställda mot dylika arbeten. Dessa binda ofta arbetskraften och förhindra den anpassning, som en rationell hjälpolitik mot arbetslöshet främst bör ta sikte på. Men regeringen tycks icke gärna vilja rätta sig efter

Anslag till särskilda arbetslöshetsåtgärder. (Forts.)

verklighetens erinran. Troligen måste dock regeringen så småningom rätta sig efter verkligheten, då det knappast kan räknas med att förhållandet blir omvänt, att verkligheten rättar sig efter regeringen.

Slutligen ha reservanterna återigen framhållit behovet av en enhetligare karaktär på vår nu så vittgrenade och söndersplittrade arbetslöshetspolitik. Kravet härpå är nu särskilt aktuellt, då krisarbetslag och i samband med den stående nya understödsformer stå på dagordningen. I detta sammanhang skulle jag vilja åberopa vad finansministern framhåller i den nu framlagda prisregleringspropositionen om vikten av planmässighet i statliga åtgärder. Åtskilligt av vad finansministern i nämnda proposition säger är i hög grad tillämpligt på arbetshjälppolitiken, exempelvis att det är av stor vikt, att de speciella åtgärderna företagas planmässigt och med beaktande av konsekvenserna på lång sikt, att man måste se de olika delarna såsom infogade i ett totalsammanhang, inom vilket en växelverkan utspelar sig mellan olika krafter, samt att kontrollen koncentreras till *ett* organ.

Det är verkligen hög tid, att det snår, som de olika statliga arbetshjälpgärderna utgöra, redes upp. Jag tillåter mig fästa uppmärksamheten på att det nu föreliggande utskottsförslaget innebär ytterligare en ny form av anslag för arbetslöshetshjälpen. Det är sannerligen icke lätt att hitta i den labyrint, som de olika hjälpformerna utgöra. Om jag minns rätt, finns det nu tre propositionsformer för arbetslöshetshjälp: för reservarbeten och därtill hörande åtgärder, för statliga och kommunala beredskapsarbeten, lån, subventioner och en mångfald andra hjälpformer, samt slutligen den nu föreliggande angående särskilda arbetslöshetsåtgärder — alla med olika motiveringar och direktiv, trots att det gäller åtgärder inom samma område. Den nu föreliggande propositionen skiljer sig i viss mån från de andra propositionerna därutinnan, att i den begäres anslag av betydande omfattning utan att det sägs, hur medlen skola användas; det är i stort sett ett anslag till Kungl. Maj:ts fria förfogande för arbetslöshetsåtgärder. Reservanterna anse, att riksdagens uttalande i samband med anslaget beviljande bör åtminstone i stora drag angiva riktlinjerna för anslaget användning.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan med den motivering, som innefattas i den av mig m. fl. avgivna reservationen.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på det nu ifrågavarande utlåtandet endast yrkats, av herr *Domö*, att kammaren skulle godkänna den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare enligt herr *Domös* yrkande; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Domö* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad första särskilda utskottet hemställt i sitt utlåtande nr 32, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda

Anslag till särskilda arbetslöshetsåtgärder. (Forts.)

uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

*Anslag till
nybyggnad av
jagare och
minsvepare
m. m.*

Föredrogs ånyo första särskilda utskottets utlåtande nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nybyggnad av minsvepare m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 40, hade Kungl. Maj:t, under återopande av vid propositionen fogat utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden, föreslagit riksdagen att till nybyggnad av minsvepare m. m. å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1939/40 anvisa ett reservationsanslag av 15,000,000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *F. Domö* m. fl. (nr 5) och den andra inom andra kammaren av herr *G. Bagge* m. fl. (nr 9), vari hemställts, att riksdagen måtte till nybyggnad av fyra jagare, typ »Malmö», å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1939/40 anvisa ett reservationsanslag av 22,000,000 kronor;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *K. Petersson* och *B. Ohlin* (nr 7) och den andra inom andra kammaren av herrar *G. De Geer* i Lesjöfors och *R. Barnekow* (nr 10), vari hemställts, att riksdagen måtte bevilja 55,550,000 kronor till nybyggnad av jagare, minsvepare m. m. samt att för underlättande av den behöfliga medelsanskaffningen riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t hemställa, att det anslag å 13.9 miljoner kronor, som under punkt 103) i fjärde huvudtiteln av årets lagtima riksdag beviljats för påbörjandet av två kustförsvarsfartyg, tills vidare icke måtte tagas i anspråk för detta ändamål.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet anført:

»Såsom framgår av propositionen och enligt vad utskottet även i övrigt inhämtat råder för närvarande en viss brist i örlogsflottan på lätta fartyg, i främsta rummet minsvepare. Denna omständighet läser komma att försvåra flottans uppgift att fullgöra sin neutralitetsvakt, därest denna måste fortsätta jämväl ett följande år. På grund härav synes det önskvärt att det nybyggnadsprogram departementschefen föreslagit utökas. Utskottet vill därför i anledning av de motionsvis väckta förslagen förorda, att utöver vad i propositionen föreslagits beslut nu fattas om byggande av ytterligare två större och sex mindre minsvepare.

Utskottet finner sig däremot endast i viss mån kunna biträda det i motionerna I: 7 och II: 10 framställda yrkandet om uppskov med byggande av tidigare beslutade två kustförsvarsfartyg. Nämda beslut torde böra fullföljas, men på grund av den relativt långa tid, som åtgår för kustförsvarsfartygens färdigställande, förefaller det utskottet, som om med hänsyn till nuvarande förhållanden en långsammare takt än den avsedda kunde under början av byggnadsperioden tillämpas vid detta fartygsbygge. I så fall bleve behovet av medel härför mindre under innevarande budgetår, än vad som tidigare beräknats. Av för byggande av kustförsvarsfartygen anvisat belopp av 13.9 miljoner kronor torde cirka 5 miljoner kunna tagas i anspråk för annat ändamål, som snabbare kan tillföra flottan förstärkning. Utskottet förordar fördens skull, att högst sistnämnda belopp av det för budgetåret 1939/40 anvisade reserva-

Anslag till nybyggnad av jagare och minsvepare m. m. (Forts.)
tionsanslaget till flottans ersättningsbyggnad toges i anspråk för att i anledning av motionsvis framställda yrkanden påbörja byggandet av en jagare av typ Malmö.

Kostnaderna för den av utskottet förordade nybyggnaden av fartyg för flottan hava uppskattats till sammanlagt 32,500,000 kronor. Då emellertid särskilda medel icke behöva beräknas för byggande av den föreslagna jagaren, synes ett anslag av 23,000,000 kronor nu böra anvisas å tilläggsstaten.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet, att riksdagen må a) i anledning av Kungl. Maj:ts proposition ävensom motionerna I: 5 och II: 9 samt I: 7 och II: 10, sistnämnda motioner i vad de avse nybyggnad av fartyg, till nybyggnad av jagare och minsvepare m. m. å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1939/40 under fjärde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 23,000,000 kronor;

b) i anledning av motionerna I: 7 och II: 10, i vad de avse uppskov med byggandet av tidigare beslutade två kustförsvarsfartyg, i skrivelse till Kungl. Maj:tt meddela vad utskottet ovan anført angående ändrade grunder för dispositionen av det å riksstaten för budgetåret 1939/40 anvisade reservationsanslaget till flottans ersättningsbyggnad.»

Herr Petersson, Knut: Herr talman! Tillsammans med en annan ledamot av kammaren, herr Ohlin, har jag i detta ärende väckt en motion. Jag finner, när jag nu bläddrar i utskottets utlåtande, att de i motionen framställda önskemålen blivit i viss mån tillgodosedda. Jag passar på tillfället att uttala min glädje över den förstärkning av nybyggnadsprogrammet, som på detta sätt kommer till stånd. Samtidigt kan jag inte fördölja, att läget synes mig vara sådant, att marinchefens förslag borde ha godtagits utan några beskrifningar.

Vi ha ju som bekant inte något överflöd på fartyg för neutralitetsvakten, och många av dem, som stå till förfogande för ändamålet, måste betraktas såsom kvalitativt undermåliga. Både det ena och det andra förefaller mig vara en allvarlig sak. Neutralitetsvakten är en tung, men ofrånkomlig börda. Den hör samman med själva vår ställning som neutral stat, och den kan sålunda inte undgås. Den måste fullgöras. Den, som inte i dessa tider förmår att vakta sina gränser, han behöver inte vänta länge på mer eller mindre välvilliga beskyddare. Vi ha sett många exempel på att man i våra dagar inte drar sig för att ta oförmågan i detta hänseende till förevändning för allsköns mycket närgångna anspråk.

Om vi alltså inte ha tillräckligt med bevakningsfartyg, måste vi skaffa dem. Den saken står utom all diskussion. Men lika angeläget är, att de fartyg, som begagnas, äro fullt sjövärdiga och att de erbjuda något så när drägliga arbetsvillkor och förlägningsförhållanden för människorna ombord. Vakten på sjön är, som vi alla veta, något helt annat än den tämligen makliga bevakningstjänsten på landbacken. Den är för folk och materiel lika slitsam. Den är hård, den är påfrestande, den är enformig, och den erbjuder icke fullkomlig trygghet till liv och lem. Tjänsten måste ju fullgöras oberoende av väderleken och med den materiel, som står till förfogande.

Det är lätt att erinra sig alla de bekymmer, vi hade under världskriget med de då tillgängliga småbåtarna. Det var sannerligen inte en eller två gånger, som det inträffade haverier; många gånger gällde det livet. I maj 1917 kom en av torpedbåtarna inseglade till Arholma med nödsigel uppriggat på masten. Den hade ute i Ålandshav råkat ut för maskinhaveri; dess lycka var, att vinden bar mot land, så att den kunde ta sig in till sin ankarplats. Ett annat fartyg av samma klass råkade vid ett tillfälle ut för ett brott på pro-

Anslag till nybyggnad av jagare och minsvepare m. m. (Forts.)
 pelleraxeln ute på öppna sjön, under hård sjögång. Även den gången gällde det allvar. Andra ting, som inte voro så ovanliga, voro bräckta spant, brutna däck o. d.

Det är uppenbart, att denna tjänst ställer mycket stora anspråk på fartygens kvalitet. En annan sak är, att beredskapen alltid måste vara hög. Permittering och annan vederkvickelse för manskapet måste utmätas mycket sparsamt. Vi veta också, att marinens värnpliktiga med hänsyn till tjänstgöringstiden äro ofantligt mycket sämre ställda än arméns värnpliktiga. Landet kräver av dem betydligt större personliga uppoffringar, samtidigt sätta vi dem som sagt till mödosammare uppgifter. Är det då, frågar jag, för mycket begärt, att man ställer till deras förfogande sådana fartyg, att tjänsten inte blir tyngre än den behöver vara? Det förefaller mig tvärtom, som om detta vore det minsta man kan begära.

Man behöver inte läsa långt i marinchefens skrivelse för att komma underfund med hur det egentligen står till. Om jag inte tar fel, förhåller det sig på det sättet, att åtminstone 20 eller 25 stycken av de fartyg, som för närvarande användas för bevakningsuppgifter, härstamma från åren 1908—1910. Detta betyder, att de allesammans hänga på åldersgränsen, såvida de inte redan ha överskridit den, och som bekant är livslängden för dessa tämligen bräckliga fartyg utmätt så lång som till trettio år. Många ha för övrigt varit upplagda under en lång tid, vilket sannerligen inte bidragit att hålla dem i stand. Man förstår, hur det står till, när marinchefen upplyser, att om ett eller två år endast ett fåtal, om ens något av dessa fartyg, kommer att kunna vara i bruk. Det säger sig självt, att fartyg av denna beskaffenhet icke äro lämpliga för vinterexpeditioner och att de snarast böra ersättas med andra, modernare och hållbarare fartyg.

Vad särskilt jagarna angår, får man icke glömma, att till denna klass räknas ett flertal av flottans allra värdefullaste enheter. Det vore en mycket dålig ekonomi att utnyttja dessa fartyg på det sättet, att vart och ett av dem finge göra tjänst för två och att man alltså slete dem i en utsträckning, som skulle ofördelaktigt återverka på deras livslängd och deras framtida användbarhet. Av minsvepare har marinchefen begärt tio större och tolv mindre. Såvitt jag förstår, har han därtill haft fullgoda skäl. Jag ber återigen att få erinra om hur situationen utvecklade sig under världskriget. De första åren gällde det huvudsakligen att söka efter lösryckta minor längs kusterna och i farvattnen samt att oskadliggöra dessa minor. Under det sista krigsåret togo sig emellertid de krigförande före att lägga ut stora minfält inne i Kattegatt. Till slut voro förhållandena sådana, att hela det svenska västkustfisket var praktiskt taget lamslaget. Då kommo Danmark och Sverige överens om att svepa upp dessa minfält i Kattegatt, för att fiskarna inte skulle drabbas av en ekonomisk katastrof. Den svenska flottan måste för denna uppgift sätta in inte mindre än tjugufem fartyg. Det var i samband härmed som en f. d. kanonbåt, som användes för uppgiften, gick på en mina på Herthas flak och gick till botten med sjuutton man.

Med detta vill jag alltså, herr talman, ha sagt, att marinchefens byggnadsprogram inte förefaller mig på något sätt överdrivet. Det tillgodoser också, som var och en kan se, såväl neutralitetsvaktens som försvarsberedskapens behov. I nuvarande situation kan jag för min del icke motsätta mig en så välmotiverad framställning. Det är sant, att kostnaderna bli höga, och jag har ingen som helst förebräelse att rikta mot dem, som hesitera inför de ekonomiska konsekvenserna. Men läget är svårt, och vi få även ta konsekvenserna av detta läge. I den motion, som väckts av mig och herr Ohlin, ha vi försökt anvisa en utväg att i någon mån underlätta medelsanskaffningen. Vi ha före-

Anslag till nybyggnad av jagare och minsvepare m. m. (Forts.)
slagit, att de 13.9 miljoner kronor, som lagtina riksdagen i våras anslog till byggande av två kustförsvarsfartyg, icke under innevarande budgetår måtte tagas i anspråk för ändamålet. Det betyder alltså, att med dessa pansarskeppsbyggen tillsvidare skulle anstå. Till min överraskning finner jag, att ingen av första särskilda utskottets ledamöter har funnit sig kunna ansluta sig till detta förnuftiga förslag. Jag tror, herr talman, att vi här stå i begrepp att begå ett allvarligt och ödesdigert misstag, ett misstag som mycket olyckligt kommer att återverka på vår flottas framtid och även på landets trygghet.

Jag skall börja med att säga några ord om finansieringen av detta vidlyftiga företag. I denna stund kan ingen här i kammaren upplysa oss om vilka belopp det blir fråga om i penningar räknat. När kustförsvarsfartygen först bragtes på tal, nämndes en kostnadssumma för vart och ett av dem på något över 33 miljoner kronor. Sedan bragtes planerna inför den marina sakkunskapen. Denna räknade på fartygen och kom till det resultatet, att de sannolikt skulle komma att kosta 35 miljoner kronor. Efter detta fingo varven hand om förslaget och gjorde sina ritningar och kalkyler, och sedan detta arbete var slut hade siffran bragts upp i 37 miljoner. Det var sistnämnda belopp, som låg till grund för riksdagens beslut i våras. För någon tid sedan upplyste emellertid försvarsministern i andra kammaren, att det för närvarande är omöjligt att erhålla några fasta anbud på dessa pansarskepp. Antingen måste de byggas på vad man kallar bok eller räkning, eller också får man komma överens om ett normalpris, på vilket man sedan staplar de tilllägg, som undan för undan inträffande prisstegringar komma att nödvändiggöra. Om slutsumman veta vi, som sagt, ingenting, bara att den i varje fall icke kommer att stanna vid 37 miljoner, ty för denna summa få vi intet pansarskepp. Det kan bli 50 miljoner — även det är sannolikt en mycket sangvinisk beräkning — det kan bli 60, 70 eller 80 miljoner. Alla kalkyler äro här så lösliga, att den svenska riksdagen i varje fall hittills icke ansett sig kunna godta några sådana såsom underlag för ett beslut av denna räckvidd. Man får räkna med en marginal, som är så bred, att hela företaget blir ett ekonomiskt äventyr.

Låt mig erinra om att 1937 framlade dåvarande chefen för marinen ett förslag, där det bland annat ifrågasattes byggandet av ett visst antal pansarkryssare, som skulle kosta någonting mellan 44 och 45 miljoner kronor. Detta förslag avvisades av en praktiskt taget enhällig opinion, då man ansåg, att det överstege landets ekonomiska bärkraft. Den gången hade vi full högkonjunktur. I närvarande stund stå vi inför ekonomiskt mycket brydsamma tider. Det finns insiktsfulla människor, som mena, att vi gå en kristid tillmötes, som i varje fall icke kommer att bli mildare än den vi genomlevde i början på 30-talet. Finansministern har upplyst oss om att han räknar med ett rekordartat underskott på den löpande budgeten. Han är för närvarande sysselsatt med att mobilisera alla våra skattereserver. Både i nuvarande och nästkommande utgiftsstat granskar man alla poster med förstoringsglas i hopp att kunna upptäcka några tillfällen till besparingar. Det är i denna situation, herr talman, som riksdagen går att fatta ett beslut av sådan överskådlig räckvidd, som jag nyss omnämnde.

Detta om den ekonomiska sidan av saken. Men den har även en annan sida, som för mig är nästan lika viktig. Även om vi skulle komma till rätta med finansieringen av dessa byggen, hur komma de, frågar jag, att återverka på flottans nybyggnadsprogram överhuvud och på förnyelsen av det svenska sjöförsvaret? Nu är det närmast fråga om att sätta på stapeln två kustförsvarsfartyg, men alla ha varit ense om, att skall det bli någon mening med det hela, måste en hel division, d. v. s. fyra stycken, byggas. Redan efter utgångspriset

Anslag till nybyggnad av jagare och minsvepare m. m. (Forts.) skulle detta göra 150 miljoner kronor. Det kan inte undgås att anslag av denna storleksordning — minst 15 miljoner om året under en tioårsperiod — komma att hårt inkräkta på sjöförsvarets budget och framförallt drabba anslaget till nybyggnader. Redan försvarsministerns ställningstagande till marinchefens nyss framlagda nybyggnadsprogram ger ju en antydning om hur svårt det kommer att bli att i framtiden erhålla nödiga medel att underhålla och förnya de lätta sjöstridskrafterna och överhuvud taget tillgodose stundens angelägnaste behov.

Enligt min uppfattning, herr talman, är detta en sida av saken, som är minst lika viktig som den jag nyss berörde. Jag vill inte påstå, att vi inte skulle ha råd att bygga artillerifartyg, fastän det åtminstone nu ser mörkt ut, men jag vill bestämt påstå, att vi icke i närvarande stund ha råd att påbörja byggandet av de två pansarskepp, som det här är fråga om och som kanske komma att kosta dubbelt mot vad vi tidigare ha räknat med. Det synes mig, som om man borde låta med denna sak anstå, till dess man bättre kan överblicka de ekonomiska konsekvenserna.

För att inte vilseleda kammaren vill jag tillägga, att i det yrkande, som jag kommer att ställa, ligger mycken tvekan, inte bara om pansarbåtarnas ändamålsenlighet överhuvud taget, utan även och kanske ännu mera rörande den föreslagna typens värde för den svenska försvarsberedskapen. Denna tvekan är hos mig inte ny. Jag gav uttryck åt den redan, då beslutet i våras fattades, men den har växt undan för undan, allteftersom erfarenheterna från det nya sjökriget inströmma, erfarenheter vilka synas mig till punkt och pricka bekräfta dem, som kunde göras under åren 1914—1918. Man kan inte komma ifrån, att det moderna sjökriget mer och mer blivit ett torpedvapnets krig. Det är naturligtvis möjligt, att artillerifartyg kunna bli nyttiga och användbara och värdefulla i händelse av ett krig. I fjärde huvudtiteln kunde vi i våras läsa, att dessa fartyg, sedan de tjänat ut i flottan, skulle kunna användas bland annat för konvojeringar. Det låter ju en smula äventyrligt att sätta så förträffliga u-båtsmål till så farliga uppgifter, men jag vill inte bestrida, att det är möjligt; det hela kanske skulle gå bra. Vad jag däremot bestämt vill påstå är, att även om vi vidmakthålla en flotta, i vilken artillerifartyg ingå, måste vi inrätta oss så, att vi under ett krig kunna undvara dessa artillerifartyg. Detta synes mig vara obestriddigt, och det av följande skäl. Det är fråga om att vi skola hålla en division av artillerifartyg, d. v. s. summa fyra enheter. Skola nu dessa användas för den aktiva krigföringen — och det är väl meningen att så skall ske — vad blir då följden? Jo, följden blir naturligtvis den, att fientliga u-båtar och bombflygplan och motortorpedbåtar just i dessa artillerifartyg, dessa fyra stora enheter, komma att finna sina mest eftertraktade och säkerligen också sina lättast åtkomliga mål. Möjligheten att bevara fyra artillerifartyg intakta under en krigföring, då det med all säkerhet kommer att myllra av smärre krigsfartyg och framförallt u-båtar i Östersjön, förefaller mig vara så liten, att vi absolut äro skyldiga att sörja för att vi under ett krig kunna reda oss utan sådana fartyg. Vi måste med andra ord hålla lätta sjöstridskrafter i en sådan utsträckning, att vi utan artillerifartygens hjälp kunna bevaka kusterna och skydda den fredliga sjöfarten.

Det kan ha sitt intresse att i detta sammanhang erinra om en märklig episod från de senaste årens historia, nämligen den situation, som på sensommaren 1935 inträffade i Medelhavet. Det var en mycket hotande situation, det rådde stark spänning mellan Italien och England, och man räknade med möjligheten, att det mycket snart skulle gå till öppen konflikt. Inför hotet av fientligheter lämnade engelska Medelhavsflottan den 29 augusti sin bas på Malta och ångade i väg till Alexandria — det var väl liksom litet tryggare att lägga de stora

Anslag till nybyggnad av jagare och minsvepare m. m. (Forts.)

fartygen på ett något större avstånd från Mussolinis landamären. Det gick många bud mellan befälhavaren sir William Fisher och London, och det talades mycket om alla de u-båtar, som spökade i närheten, och alla de flygmaskiner, som svävade i luften. Vad man ropade efter ideligen, ideligen var jagare och minsvepare. Det skickades jagare och minsvepare, det skickades en flottilj, en andra flottilj och en tredje flottilj, och till sist hade man inte mindre än 59 jagare samlade i Medelhavet. Ändå var befälhavaren inte nöjd. »Slagskepp behövdes icke för skydd av Medelhavet och Röda havet», heter det hos en militär skriftställare som behandlat denna episod.

Nu vill jag säga, att jag för min del icke förtvivlar om möjligheten att reda sig utan artillerifartyg. Jag tror tvärtom, att det är möjligt att med hjälp av flyg och flotta och kustartilleri tvinna ihop en försvarslinje, som kommer att erbjuda oss en relativ trygghet, inte bara mot invasion, utan också mot alltför närgångna påhållningar av fientliga sjöstridskrafter.

Vad marinchefen i denna stund ropar efter är jagare och minsvepare. Jag tycker för min del, att han bör få dem. Vad pansarskeppen angår, håller jag före, att vi böra se tiden an. Den är icke just nu lämplig för att sätta i gång så stora, tidsödande och kostsamma företag.

Jag tillåter mig, herr talman, att yrka bifall till den av mig och herr Ohlin väckta motionen i ämnet.

Häri instämde herr *Holmström*.

Herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! Jag kan icke underlåta att här säga, att ett bifall till den motion, för vilken herr Knut Petersson nyss talade, otvivelaktigt skulle komma att medföra så oöverskådliga konsekvenser för Sveriges flottpolitik i framtiden, att jag för min del icke kan annat än varna härför. Jag vill icke bestrida, att vår flotta har behov av fartyg, som äro lämpade för neutralitetsvakt. Jag vill heller icke bestrida, att, om det nuvarande kriget kommer att pågå ett par år, det kan bli bekymmersamt för oss att åstadkomma en tillräcklig neutralitetsvakt. Det är därför självfallet, att fartyg, som lämna sig för detta ändamål, måste byggas. Men jag vill framställa den frågan: Är den stora jagaren av typen »Malmö» ett lämpligt fartyg för neutralitetsvakt? Det är ett dyrbart och känsligt fartyg; det är byggt som en havets vinthund och har på grund härav också ömtåliga egenskaper. Det är icke, såvitt jag vet, riktigt som den föregående ärade talaren sade, att våra nuvarande jagare av typen »Malmö» få göra tjänst för två i neutralitetsvakten. I själva verket är det så, att dessa jagare begagnas i mycket begränsad omfattning för neutralitetsvakt, och då endast i samband med kustflottans övningar. Jag skulle för min del motsätta mig, att dessa jagare toges i anspråk för en daglig rutinmässig användning, som innebure, att de varje dag finge gå ut på sådant arbete. Det skulle i längden bli alltför dyrbart för oss i jämförelse med den effekt det medförde. Jag vill alltså hävda, att det icke föreligger några vägande skäl för en nybyggnad av stora jagare i och för upprätthållande av neutralitetsvakten.

Däremot är det klart, att det behövs nybyggnader av smärre fartyg av den storleksordning, som de föreslagna minsveparna representera, icke bara för minsvepning, utan även för deltagande i den dagliga vakthållningen och för att vid behov användas vid jakt på undervattensbåtar. Jag har aldrig haft den uppfattningen, att marinchefens program, i vad det gäller minsveparna, varit tilltaget i överkant och icke bort realiserat. Att jag för riksdagen framlagt endast en del av detta program, sammanhänger i första hand med att vi ännu icke ha byggt någon minsvepare av den mindre typen, och jag finner

Anslag till nybyggnad av jagare och minsvepare m. m. (Forts.)

det ligga en viss klokskap i att först bygga ett antal dylika farkoster för att under tiden samla nödiga erfarenheter för ett fortsatt byggande. Av den stora minsvepartypen äga vi två, såsom det visat sig, ganska bra fartyg, väl lämpade för sin uppgift. Men det kan inte hjälpas, att ett fartyg, som är avsett för minsvepning, blir av naturen grundgående, och om man samtidigt skall använda detta fartyg för vakthållning, innebär grundgåendet en menlig egenskap, i det att fartyget får lätt för att rulla och genom denna instabilitet får sin artilleristiska verkan i viss mån nedsatt i hårt väder. Jag förmenade därför, att man även av denna större minsvepartyp först borde bygga ytterligare ett par fartyg för att samla erfarenheter och kanske under byggandet finna utvägar att öka stabiliteten, så att man under senare delen av byggnadsperioden kunde nå fram till en ännu bättre typ. Min mening har alltså aldrig varit, att de minsvepare, som föreslagits riksdagen från Kungl. Maj:ts sida i år, skulle utgöra hela anskaffningen av minsvepare. Jag hade endast tänkt, att nybyggnaden skulle företas i två etapper.

Om jag däremot ser frågan om flottans ersättningsbyggnad ur synpunkten av flottans användning under krigsförhållanden, är det en annan sak att observera, nämligen att när det gäller jagare och undervattensbåtar är vår flotta förhållandevis väl försedd. Vi ha det antal jagare, som fixerades i 1936 års försvarsbeslut. Byggandet av undervattensbåtar pågår i sådan omfattning, att den år 1936 avsedda standarden väl kan upprätthållas. Jag vill icke med detta ha sagt, att dessa siffror skulle vara för framtiden sakrosänkta. Jag menar endast, att på dessa två punkter motsvarar den nuvarande flottan de fordringar, som statsmakterna uppställt. Men däremot motsvarar den svenska flottan icke för närvarande fordringarna med avseende på artillerifartyg och de mindre fartyg, om vilka jag nyss talade i samband med frågan om neutralitetsvakten.

Från herr Knut Peterssons sida anföres här, att det är ödesdigert att vidhålla beslutet om byggandet av kustförsvarsfartygen. Först söker han bevisa, att det skulle innebära en ekonomisk äventyrlighet. Ja, det är ju en ekonomisk äventyrlighet som är dubbelt så stor som den herr Knut Petersson rekommenderar riksdagen att gå med på. Ty det är väl ingen, som tror, att vi kunna få fasta anbud på byggandet av fyra jagare? Det är väl ingen, som tror, att dessa jagare kunna byggas annat än efter bok och räkning? Det är väl ingen, som tror, att dessa jagare icke komma att fördyras proportionellt precis lika mycket som kustförsvarsfartygen, kanske ännu mera? Man kan väl inte undgå att finna, att fyra jagare kosta lika mycket som ett kustförsvarsfartyg. Och eftersom herr Knut Petersson anser, att marinchefen skall få det som han vill, innebär ju herr Knut Peterssons program, att vi i år skola sätta i gång byggandet av fyra jagare och ett annat år bygga fyra till. Då påtaga vi oss ju precis samma ekonomiska konsekvenser, som om vi vidhålla byggandet av kustförsvarsfartygen. Jag menar därför, att det inte är riktigt rätt av herr Petersson att fördöma byggandet av kustförsvarsfartygen ur ekonomisk synpunkt.

Herr Knut Petersson har sin uppfattning om hur den svenska flottan skall vara sammansatt. Han är en hängiven beundrare av torpedvapnet och tror, att på enbart jagare och undervattensbåtar kan man grunda ett sjöförvar. Jag tror motsatsen. Jag vill inte på något sätt framhålla min sakkunskap såsom värd ett ruttet lingon, men jag menar, att herr Knut Peterssons meriter i det avseendet inte äro av annan karaktär än mina, d. v. s. mera teoretiska. Jag skall inte diskutera krigserfarenheten, ty med stöd av den kunna snart sagt alla få rätt: den som vill långt gående rustningar och den som vill nedrustning, den som vill ha armé men inte flotta, och den som vill ha flotta

Anslag till nybyggnad av jagare och minsvepare m. m. (Forts.)
men inte armé. Det finns ingen begränsning i det stöd varje ståndpunkt kan få av krigserfarenheten. Endast ett litet exempel skulle jag vilja ge herr Knut Petersson till begrundande.

Polen hade åtminstone en division mycket moderna jagare och åtminstone två divisioner mycket moderna undervattensbåtar, men man hade inga artillerifartyg. Jag har inte hört talas om att dessa polska torpedfartyg lyckades göra motståndaren någon skada ens till två öres värde. Någon sådan bergfast tro på att en flotta i Östersjön kan bestå av jagare och undervattensbåtar och ingenting vidare, bör man kanske ändå inte ha.

Nu veta i alla fall kammarens ledamöter på grund av vad som anföres i propositionen, att jag har förelagt chefen för marinen och chefen för försvarsstaben den fråga: »Anser ni det ur synpunkten av nuvarande läge vara ur försvarssynpunkt fördelaktigt att uppskjuta bygget av kustförsvarsfartygen och i stället använda dessa pengar till att bygga jagare?» Däri ligger ju också frågan, huruvida det kan anses värdefullare för vårt lands försvar att nu bygga jagare än att bygga kustförsvarsfartyg. Båda de tillfrågade, av vilka den ene har ansvaret för vår flotta och den andre ansvaret för vårt lands militärstrategiska bedömande, ha utan tvekan svarat: »Jag vill hellre, att bygget av kustförsvarsfartygen fortsättes än att det avbrytes och pengarna användas till att bygga jagare.»

Nu föreligga alltså tre ståndpunkter: min, herr Knut Peterssons och den av amiral Tamm och general Thörnell företrädde. Och så få kammarens ledamöter försöka att med utgångspunkt från dessa olika bedömanden intaga sin ståndpunkt.

Jag menar för min del, att med hänsyn till framtiden kommer man icke ifrån att upprätthålla en flotta, som är allsidigt sammansatt. Vi komma icke ifrån, att Sverige måste bygga artillerifartyg. På den punkten är den svenska flottan för närvarande sämre ställd än i fråga om andra i den operativa enheten ingående fartygsslag. Det kan därför icke vara lämpligt att på en oviss framtid uppskjuta detta fartygsbygge. Jag vill för min del säga, att en stat som Sverige har den förmånen, att den kan välja en fartygstyp, som lämpar sig för dess förhållanden utan att behöva räkna med att stormakterna ändra sina fartygsbyggen med hänsyn till Sveriges dispositioner. De komma endast att ta hänsyn till varandra, och det gör, att vi kunna bestämma oss för den fartygstyp, som vi finna bäst. Det är klart, att den kunde vara ändå bättre än den, som nu beslutats, men jag har ännu icke blivit rubbad i min uppfattning, att sådan den är beskaffad fyller den dock den uppgift, för vilken vi ha avsett att bygga den.

Jag tror således för min del icke, att det skulle vara till nytta för den svenska flottans slagkraft, om man nu under pressen av en viss panik dreve fram ett beslut om byggande av jagare, vilket måste komma att snedvrida ersättningsbyggandet. Jag har mycket svårt att tänka mig, att vi här i Sverige skulle kunna godtaga ett så stort antal jagare av typen »Malmö» i kustflottan som sexton. Vi få komma ihåg, att den förre marinchefen endast för ett par år sedan avlämnade ett betänkande om flottans fartygstyper, som den förre ärade talaren påminde om, och att i denna flottplan upptogs tolv stora jagare. Det är det största krav, som hittills har ställts. Jag är övertygad om att om man närmare tänker sig för på den punkten, skall man komma till det resultatet, att vi icke böra skaffa oss sexton stora jagare. Det finns andra fartygstyper, som äro bättre och mera lämpade för våra förhållanden och komma att ge flottan en allsidigare sammansättning. Därför bör ingenting ske vid denna riksdag, som omöjliggör ett sådant nyktert övervägande av frågan om den svenska örlogsflottans sammansättning.

Anslag till nybyggnad av jagare och minsvepare m. m. (Forts.)

Det förslag, som här föreligger från utskottets sida, går bra mycket längre än det förslag, som jag ansåg det vara klokast att framlägga. Jag får emellertid erkänna, att jag icke finner detta förslag vara till hinder för det fortsatta arbetet. Att man nu bygger ett större antal minsvepare, betyder ingenting annat än att man skaffar dessa minsvepare något hastigare än jag hade tänkt. Jag vill dock understryka, att min tanke var, att dessa minsvepare skulle anskaffas inom en sådan tidrymd, att vår neutralitetsvakt skulle kunna upprätthållas. Nackdelen med utskottsförslaget på denna punkt är — något som dock kan ha sin betydelse — att vi under hela denna ersättningsbyggnad få nöja oss med de skeppsbyggnadsferfarenheter vi redan ha, vilket kan leda till att vi komma att begå misstag, så att fartygen bli något sämre än de skulle ha blivit, om vi tagit litet mera tid på oss. Jag vill dock icke påstå, att detta på något sätt kan anses vara ett avgörande skäl.

Det föreliggande förslaget innefattar även byggande av en jagare. Jag anser mig kunna acceptera även det tillägget till propositionen, då jag icke finner, att tillkomsten av en jagare behöver förrycka det framtida flottbygget. Därför kan jag för min del acceptera utskottets förslag, men jag vill samtidigt tillfoga, att då riksdagen fattar ett sådant beslut, bör riksdagen taga sig till vara för att utställa några växlar beträffande sammansättningen av vår flotta för framtiden. Jag tror, att vi vinna på att tänka oss för beträffande den frågan.

Herr **Petersson, Knut**, erhöll nu ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! I statsrådets inlägg förekom ett påstående, som jag har svårt att lämna oemotsagt och som jag gärna skulle vilja säga ett par ord om, innan diskussionen fortsätter.

Herr statsrådet ville göra gällande, att beträffande den ekonomiska sidan av saken ligger det hela till på samma sätt beträffande marinchefens nybyggnadsprogram och utskottets nybyggnadsprogram som beträffande artillerifartygen. Jagarna skulle nämligen komma att fördyras i precis samma proportion som artillerifartygen.

Det är ett påstående, som jag för min del inte kan godta. Man måste väl ändå medge, att det är en betydande skillnad mellan att behöva räkna med fem års kontinuerliga prisstegringar på ett utgångsbelopp av 37 miljoner kronor och ett års prisstegring på ett utgångsbelopp av 9 miljoner kronor. Det är ju den senare siffran, som man för närvarande räknar med beträffande jagarna. Jag tycker, att denna skillnad är så väsentlig, att man inte har rätt att jämföra de båda ting.

Herr statsrådet **Sköld**: Om herr Knut Petersson går ut ifrån att det kommer att bli fem års kontinuerliga prisstegringar, kan han ha rätt. Men därom vet ingen någonting.

Herr **Domö**: Herr talman! Såsom motionär i föreliggande fråga tillåter jag mig framhålla några synpunkter beträffande utskottsutlåtandet. Detta innebär en kompromiss. Jag respekterar densamma och kommer därför inte att framställa något annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan. Jag vill dock framhålla, att min uppfattning om behovet av flottans förstärkning med snabba jagare i den omfattning, som föreslagits i motionen nr 5 i denna kammare, alltjämt är densamma, som när motionen avlämnades.

Jag är glad åt den förstärkning, som flottan får genom utskottets förslag, även om förstärkningen i förhållande till behovet är synnerligen ringa. Läget är så allvarligt, att ingenting borde underlätas, som kan bidra till försvarets

Anslag till nybyggnad av jagare och minsvepare m. m. (Forts.)

stärkande och ligger inom möjligheternas gräns, när det gäller våra ekonomiska resurser. Särskilt sjöförsvaret har under kriget, även om vi inte komma att bli indragna i detsamma, en maktpåliggande uppgift såsom väktare över våra handelsförbindelser. Och jag vill, liksom en föregående ärad talare, understryka, att den nödvändiga ersättningen av under neutralitetsvakten förslitna fartyg måste ordnas så snabbt som möjligt även med hänsyn till den personal, som skall ligga ute på vakt.

Det är därför min förhoppning, att den ganska omfattande nybyggnad av fartyg, som kan finnas erforderlig, kommer att av försvarsministern föreslås redan i början av nästa års riksdag.

Ingalunda vill jag förneka, att även jag tycker, att kostnaderna för vårt försvar bli synnerligen stora. Men vi befinna oss ju i det läget, att en anhopning av många års obeaktade försvarskrav gör sig gällande. Och vad som är avgörande: oberoende och frihet måste värnas, även om bördorna för försvaret komma att bli ganska stora. Om också försvarsmedlen kosta mycket pengar, äro de i nuvarande läge oundgängliga, och det är också nödvändigt att göra försvarsmedlen så effektiva, som det med hänsyn till läget och våra resurser någonsin är möjligt.

Herr von Heland: Redan år 1936 ansåg jag, att marinen borde ha fått större plats inom försvarsorganisationens ram, men jag har likväl varit motståndare till de dyrbara och enligt min uppfattning för vårt land mindre behöfliga och lämpliga artillerifartygen. Det är därför jag nu vill ansluta mig till herrar Peterssons och Ohlins motion, även om jag kanske hade önskat, att de utbytt någon jagare emot en annan typ, exempelvis motortorpedbåtar, om en sådan anskaffning nu kan ske.

Statsrådet Sköld ansåg, att om herr Peterssons önskemål förverkligades, det skulle leda till menliga konsekvenser i framtiden. Först kritiserade herr statsrådet de typer av lätta fartyg, som föreslagits. Men kritik riktas ju även emot kustförsvarsfartygen — till och med från sjömilitärt håll. Om man skulle låta den kritik, som kan framföras mot olika fartygstyper, vara avgörande, skulle sålunda följden bli, att inga flottbyggen alls kunde utföras.

Sedan anmärkte herr statsrådet Sköld, att det även ur ersättningsbyggnadsynpunkt vore betänkligt att följa den av herr Petersson föreslagna linjen. Ty enligt statsrådet äro vi nu i överensstämmelse med den av statsmakterna fastställda flottplanen fullt försedda med jagare och u-båtar men däremot icke med artillerifartyg. Om jag förstått saken rätt, är det emellertid just kritik mot den av statsmakterna fastställda flottplanen, som nu gör sig gällande. Man anser, att utvecklingen visat, att denna flottplan inte bör fullföljas med avseende på kustförsvarsfartygen. Framför allt tänker jag för min del därvid på det ändrade läget i Östersjön.

Herr statsrådet anförde vidare, att Polen, som hade jagare och u-båtar, icke kunnat uträtta något med dessa fartyg under kriget, men jag vill då framställa en motfråga. Är det säkert, att det gjorts någon skillnad, om Polen haft ett par kustförsvarsfartyg? Kan man inte misstänka, att dessa kustförsvarsfartyg i så fall gjort precis detsamma som de polska jagarna, nämligen lämnat den obehagliga Östersjön?

Jag är alltså överens med herrar Petersson och Ohlin om att man bör se tiden an, när det gäller byggandet av kustförsvarsfartygen. Utöver de skäl, som herr Petersson anförde för denna ståndpunkt, skulle jag vilja tillfoga ytterligare ett par.

Såsom redan anförts här, kan man genom en sådan åtgärd få anslagen till kustförsvarsfartygen överflyttade till kanske värdefullare försvarsmedel in-

Anslag till nybyggnad av jagare och minsvepare m. m. (Forts.)

om marinen. Man torde väl kunna hysa den förhoppningen, att kriget är slut, då kustförsvarsfartygen skulle bli färdiga, om detta fartygsbygge fullföljdes. Vårt land kan ju befara en viss brist på en del råvaror. Vore det inte då lämpligare, att det material, som skulle behöva tas i anspråk för ifrågasvarande kustförsvarsfartyg, vilka kanske inte bli färdiga förrän efter krigets slut, användes till försvarsmedel, som kunna bli färdiga under de nuvarande oroliga förhållandena?

Det är också beklagligt, att man, såsom redan framhållits, tvistar om huruvida den fastställda fartygstypen är den lämpligaste. I tidningspressen ha kustförsvarsfartygen till och med kallats för »epaskepp». Under det nu pågående kriget kommer man att få stor erfarenhet beträffande artillerifartygens värde överhuvud taget och beträffande hur sådana fartyg skola utföras för att vara mest ändamålsenliga, och det kan alltså tänkas, att vi efter ett eventuellt färdigbyggande av de beslutade artillerifartygen skola finna, att vi nedlagt stora summor på något, som krigserfarenheten visat vara mindre lämpligt.

Jag hoppas därför, att herr statsrådet — när utskottets förslag, såsom jag förstärker kommer att ske, vinner riksdagens bifall — även om herr statsrådet i dag tycks mycket ivra för att byggandet av ifrågasvarande artillerifartyg skall fullföljas, dock är vänlig att ännu en gång överväga denna fråga icke minst med hänsyn till det förändrade läget i Östersjön.

I samband härmed kanske det tillåtes mig att även ifrågasätta, huruvida icke krigserfarenheten redan givit vid handen, att jaktflyget är ett nödvändigt stridsmedel för att i förening med luftvärn kunna avvärja bombflygets angrepp. Det förändrade läget i Östersjön borde därför även föranleda ett övervägande av ett snabbt upprättande av ytterligare en jaktflottilj.

Jag djärves, herr talman, att något avvika ifrån det ämne utskottsutlåtandet avhandlar och en smula beröra även andra just nu synnerligen aktuella försvarsfrågor.

Vid fastställandet av 1936 års försvarsorganisation voro meningarna ganska delade angående lämpligheten av organisationens utformning, kostnadsram m. m. icke endast bland riksdagens ledamöter, utan även bland försvarets män. Min uppfattning tror jag, att jag har klarlagt under de år, som gått, i motioner och uttalanden i kammaren. Emellertid ha statsmakterna, sedan 1936 års försvarsbeslut fattades, genom avsevärda anslag utöver den fastställda kostnadsramen åstadkommit en väsentlig förstärkning av försvarsmakten, icke minst när det gäller luft- och kustförsvaret. Min uppfattning har som bekant under alla år varit den, att en liten och högt industrialiserad nation som vår borde draga fördel av sina möjligheter att framgångsrikt mekanisera sitt försvar. Mitt önskemål har därför varit en omorganisation av vår armé till lättörliga motoriserade förband med stark eldkraft, lämpade för avvärjande av kustangrepp, och vidare ett utökat luftförsvar samt förstärkande av de lätta sjöstridskrafterna och ett utbyggande av flygvapnet. De tyska pansartruppernas våldsamma effektivitet i det polska fälttåget har — jag säger äntligen — föranlett arméns ansvarige målsman att på allvar taga upp frågan om arméns mekanisering. Arméchefen har sålunda i skrivelse den 27 september i år hos regeringen hemställt om ett anslag på 36 miljoner kronor huvudsakligen till pansarmaterialanskaffning, varav 18 miljoner till stridsvagnar, 10 miljoner till pansarvärnsvapen, 6 miljoner till pansarbilar och resten till annat material. Jag hemställer, att regeringen snarast måtte gå i författning om att vidtaga den omorganisation av armén, som är behövlig för att tillmötesgå dessa arméchefens önskemål.

Kan man utan att försvaga armén vidtaga en mer genomgripande omorga-

Anslag till nybyggnad av jagare och minsvepare m. m. (Forts.)

nisation, är en dylik åtgärd enligt mitt förmenande i högsta grad önskvärd även ur en annan synpunkt. Såsom jag förut framhållit vid tidigare riksdagar, är det nämligen synnerligen betänkligt, att vår nuvarande arméorganisation har en sådan omfattning, att hemorten vid mobilisering blir åtminstone delvis urståndsatt att fylla sina uppgifter. Jag vill därmed inte alls ha sagt, att man inte skulle inkalla den personal, som behöves, men jag vill anföra ett litet exempel ifrån årets inkallelse till förstärkt försvarsberedskap. Den kom ju i en mycket känslig månad vad livsmedelsförsörjningen beträffar, och jag tror, att redan denna lilla inkallelse visar, vilka betänkliga rubbningar, som kunna uppkomma, om man även skulle nödgas genomföra en allmän mobilisering. Folket kallades ju ifrån jordbruket just då skörden skulle bärgas. Tack vare de gynnsamma väderleksförhållandena fick man in skörden, men sådden har försenats, och i Mellansverige t. ex. har vetet, jag kan säga till 50 procent, ännu inte kommit upp. Blir det en olämplig vinter, är det fråga om hur det går med nästa års veteskörd. Det är alldeles givet, att hade man gått till mobilisering, såsom kanske några hade önskat, om jag rätt förstått vissa uttalanden, skulle otvivelaktigt även skördefrågan ha kommit i ett mycket allvarligt läge. Även ur riksförsvarets synpunkt borde man i allra högsta grad beakta de svårigheter, som ovillkorligen komma att uppstå, om man drar för mycket arbetskraft från näringslivet. En övergång från freds- till krigshushållning får icke innebära ett fullständigt förstörande av de krafter, som bära upp fredshushållningen.

Jag vädjar till statsrådet att granska exempelvis det system, som nu tillämpas för uppskovsärenden. Enligt mitt förmenande ha de militära myndigheterna i alltför ringa grad tagit hänsyn just till livsmedelsförsörjningen. I det cirkulär, som utskickats från uppskovsavdelningen, heter det, att de enda, som kunna få uppskov, äro högkvalificerat folk i krigsindustrien. Men jag förmodar, att det är minst lika viktigt, att högspecialiserade arbetare exempelvis i livsmedelsindustrien få uppskov med att inställa sig till förstärkt försvarsberedskap eller vid mobilisering. Det förra kriget avgjordes ej av arméerna, och det ser väl ut, som om det i ändå högre grad under pågående världskrig gällde att knäcka motståndarna inte med vapen utan genom hårda åtgärder mot staternas ekonomi och folkförsörjning och genom moraliska påfrestningar.

Jag har velat även vid denna urtima riksdag påtala dessa förhållanden i den förhoppningen, att man, om vi gå in för en viss omorganisation till mekaniserade förband inom armén, även måtte se till, att näringslivet vid mobilisering icke i alltför hög grad blir lamslaget.

Under nuvarande oroliga tid torde man näppeligen kunna kalla det för slöseri att offra ofantliga belopp på landets försvar, men det är nog en utbredd uppfattning, att till förfogande stående medel måste användas på det mest effektiva sättet. Vad som därvidlag är det riktiga, kan man givetvis tvista om, men det torde inte skada, att olika synpunkter komma fram i debatten. Huvudsaken är naturligtvis, att, om det verkligen skulle gälla, hela den svenska nationen är beredd att med de försvarsmedel, som stå till förfogande, såsom en man försvara landets neutralitet och frihet. Och det kunna vi ju alla vara säkra på att i det fallet finns det intet tvivel.

Herr Andrén: Herr talman! I olikhet med föregående talare skall jag icke upptaga till diskussion valda stycken av vår ekonomiska och militära beredskap. Det förefaller mig nämligen, som om den fråga, som här föreligger, är stor nog ändå. Men kanske kan det tillåtas mig att instämma i den

Anslag till nybyggnad av jagare och minsvepare m. m. (Forts.)
föregående talarens vädjan till statsrådet och chefen för försvarsdepartementet, att vi snarast möjligt måtte få en proposition om anslag till stridsvagnar, detta vapen, som både i nu pågående och i det föregående kriget visat sig så oerhört effektivt.

Jag behöver väl knappast säga, att jag i långa stycken är fullständigt ense med de synpunkter, som herr Knut Petersson utvecklat här under dagens debatt. Framför allt sympatiserar jag med hans krav på att den svenska flottan snarast må bli försedd med jagare och minsvepare. Det är särskilt en synpunkt i hans anförande som jag därvid skulle vilja understryka, och det är den, att dessa jagare och dessa minsvepare, framför allt jagarna, behövas synnerligen väl, då det gäller att skydda de större krigsfartygen. Det är en synpunkt, som kanske inte behöver väga så synnerligen tungt för herr Knut Petersson, eftersom han är mycket tveksam i fråga om lämpligheten av dessa större fartyg, men synpunkten i fråga måste ha en oerhörd tyngd för herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet, som ju är stark och ivrig anhängare just av dessa större fartyg.

Vad jagarna och minsveparna beträffar, skall jag inte tala länge om dem; men det kanske jag ändå får lov att säga, att herr Knut Peterssons motion sannolikt hade legat bättre till i riksdagen, om motionen fått starkare stöd från det parti, herr Knut Petersson representerar. Vi stodo till sist i utskottet inför uppgiften att välja mellan det tillskott på 15 miljoner, som propositionen ville ge, och de 32 $\frac{1}{2}$ miljoner, som utskotts-kompromissen till sist erbjöd. I detta fall kunde jag icke tveka, framför allt icke under nuvarande omständigheter. Det syntes mig vara nödvändigt att acceptera det tillskott till vår försvarskraft, som vi denna gång kunde utvinna ur situationen. I ett läge, då icke blott våra egna intressen, utan även intressen, som äro intimt förknippade med våra egna, äro starkt hotade, synes det mig vara oförsvarligt att icke taga vad som bjudes. Under sådana förhållanden kan jag icke — oaktat jag måste betrakta kompromissen som en mager förlikning — annat än yrka bifall till utskottets förslag.

Även vad de så kallade Thörnellskeppen beträffar, är jag inte alldeles främmande för det resonemang, som herr Knut Petersson framförde. Jag har tidigare förfäktat samma synpunkter både på statsutskottets första avdelning och i utrikesutskottet. Hade det i denna stund varit möjligt att »växla» dessa stora fartyg mot mindre fartyg och hade vi alltså kunnat få ett ganska stort antal jagare i stället för dessa stora Thörnellskepp, så hade kanske jag också kunnat gå med på en sådan lösning av denna del av försvarsfrågan, framför allt om vi kunnat »växla» dessa båtar mot sådana fartyg, som fortare hade kunnat bli färdiga och som hade representerat en mera offensiv anda och en mera rörlig taktik. Men den möjligheten föreligger, så vitt jag kan se, icke. Herr Knut Petersson representerar även på denna punkt, så vitt jag kunnat finna, det parlamentariskt, det politiskt omöjliga. Vårens beslut i pansarbåtsfrågan var, vad man än kan säga om detsamma, en nationell kraftanspanning. Det var föregånget av många utredningar och långa diskussioner, men beslutet skedde i ganska obruten nationell enighet. Hur mild var icke den kritik, som riktades mot Thörnellskeppen, jämförd med den hetsiga kampanj, som en gång fördes mot Sverige-skeppen, eller mot F-båten, som det hette, då kampen var som allra hetast. Kanhända skola även Thörnellskeppen en dag visa sig ganska väl fylla den svenska försvarsmaktens behov. I varje fall synes det, som om den kritik, som herr Knut Petersson riktade mot dessa Thörnellskepp, i ett avseende kanske icke var alldeles rättvis. Herr Knut Petersson jämförde dessa skepp med de engelska slagskeppen och påminde om hur England fått behandla dessa sina slagskepp i en kritisk

Anslag till nybyggnad av jagare och minsvepare m. m. (Forts.)

situation nere i Medelhavet. Men är det rimligt att jämföra dessa kustförsvarsfartyg på 8,000 ton och med en hastighet av 22 knop med dessa engelska slagskepp på 35,000, 40,000, ja ända upp till 45,000 ton med en hastighet av upp till 30—32 knop? Det förefaller mig, som om våra kustpansarfartyg närmast vore att jämföra med de engelska stora kryssarna, ehuru de både vad hastigheten och vad storleken beträffar äro dessa något underlägsna.

Men jag skall inte längre diskutera Thörnellskeppen. Hur många är det i själva verket, som vilja i nuvarande situation kasta ut pansarbåtsfrågan i en ny debatt av fullständigt obestämd längd och med fullständigt oviss utgång? Nya utredningar, nya diskussioner, nya ritningar, ny tvekan och framför allt ett försenat byggande med därtill hörande merkostnader, det är perspektiv, som i varje fall icke synas mig särskilt lockande. Äro vi övertygade om att vår flotta behöver pansrade fartyg, kraftigare artillerifartyg, så ha vi nog ingenting annat att göra än att söka realisera de möjligheter, som för närvarande finnas, även om vi i våra tankar skulle kunna bygga bättre, men kanske också mera »luftiga» fartyg.

Herr Gustafsson, Per: Herr talman! Jag skall inte försöka att taga ställning till de frågor av rent teknisk natur, som här dryftats, nämligen om vi skola i den svenska flottan ha artillerifartyg eller inte. Jag ville bara nämna, att vid arbetet inom utskottet har utskottet åhört föredragningar av militära auktoriteter och detta till mycket stort antal. Därvid har framlagts, som jag tror, så mycket som från militärt håll kunnat presteras inför utskottet.

För mig har det synts av stor vikt, att den sjöstridsmateriel man i närvarande stund går att anskaffa, mycket snabbt skall kunna komma till användning i flottan. Försvarsministern har ju påpekat, att vår nu gällande flottplan är fylld vad beträffar jagare och undervattensbåtar, eller kanske något mer än fylld, men att det däremot råder brist på egentliga småbåtar. Utskottet har därför till slut ansett sig böra, oaktat någon erfarenhet inte alls finnes beträffande de minsta minsveparna, föreslå hela det antal, som begärts av marinchefen. I fråga om de större minsveparna, av vilka det finnes två stycken, har utskottet trots betänkligheterna från försvarsministern ansett, att man nu kan utöka antalet av dessa. De skulle då närmast göra tjänst som patrullfartyg. Men såsom redan här förut framhållits, äro vissa anmärkningar att göra beträffande de nya minsveparna av typen »Arholma» i fråga om sjövärdigheten och i fråga om bekvämligheten ombord. Vad angår byggandet av jagare, ligger ju den tidpunkt, när jagarna kunna bli färdiga, enligt min uppfattning två år fram i tiden. Jagarna ingå i den flottplan, som marinchefen säger sig skola framlägga. Om det nu är så, att denna flottplan framlägges så tidigt, att den kan föreligga färdig i början av nästa års riksdag, kan jag inte anse, att det är nödvändigt att nu fatta beslut om byggande av dessa jagare i full utsträckning, därför att de utgöra den sortens fartyg, som svenska flottan för närvarande är bäst försedd med. De kostnader, som nu beviljas för försvarsändamål, få vi väl alla anse böra i främsta rummet nedläggas, där de bäst behövas för att snabbt bota bristerna. Enligt min uppfattning föreligga sådana brister på flera andra områden inom försvarsväsendet. Det är viktigare, att man både använder pengarna och använder verkstädernas och varvens arbetskraft för tillgodoseende av dessa ändamål än att man på sliparna nu lägger upp ett ytterligare antal jagare, som i alla fall inte kunna komma i bruk förrän om ett par år.

Anslag till nybyggnad av jagare och minsvepare m. m. (Forts.)

Detta har varit ett av skälen, varför jag för min del arbetat för godkännande av det förslag första särskilda utskottet framlagt. Jag tror också, att det i närvarande stund kanske är bäst, om kammaren stannar för ett sådant beslut, och jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Holmström: Herr talman! Före detta plenum sades det, att det inte skulle bli någon vidlyftig debatt i denna fråga, och det var därför som jag nöjde mig med att instämma i herr Knut Peterssons yrkande. Men då det nu blivit debatt, skall jag be att få förklara mig litet närmare.

Jag ber då att få säga, att jag instämmer i herr Knut Peterssons yrkande utan att därmed hava menat, att jag kan skriva under allt vad herr Knut Petersson sade. Jag vågar alltså inte yttra mig om huruvida vår flotta bör ha pansarskepp eller ej. I den saken måste jag lita till den sakkunskap, som finns på onrådet. Mitt resonemang är mycket enkelt och lyder ungefär så här.

Nu gäller det att *så fort som möjligt* få till stånd en nödvändig förstärkning av vår flotta. Det mest angelägna därvidlag har framhållits vara att skaffa lätta fartyg för neutralitetsvakten och för neutralitetsförsvaret. Dessa fartyg kan man få färdiga på relativt kort tid. Pansarskeppen däremot kunna inte bli färdiga förrän om cirka fyra år, alltså sedan detta krig, såsom vi väl i alla fall få hoppas, redan torde vara slut. Krigsteknikens utveckling går mycket fort, i synnerhet under ett krig. Mig förefaller det därför naturligt, att man ställer sig avvaktande beträffande byggandet av pansarskepp, så att man vid dessas byggnad kan tillgodogöra sig de lärdomar, som kriget säkert kommer att ge. Därmed har jag inte sagt, att jag vill motsätta mig byggandet av pansarskepp senare. Jag förstår, att man motsätter sig uppskov med de redan beslutade pansarskeppens byggande därför, att man misstänker, att om det nu blir uppskov, kommer riksdagen att slå sig till ro, och så bli aldrig några pansarskepp byggda. Ja, det finns starka skäl för en dylik misstanke, ty sådan har riksdagen tidigare varit. Men skola vi inte nu äntligen våga hoppas, att Sveriges riksdag har kommit underfund med hur felaktig riksdagsmajoritetens försvarspolitik varit under den senaste tiden, vilket illustreras av den situation, i vilken vi nu befinna oss! Skall Sveriges riksdag inte äntligen ha kommit underfund med, att vi inte ha rättighet att insöva oss i säkerhet, utan att vi ständigt måste vara beredda!

Det är i den tillförsikten och i känslan av nödvändigheten att vi nu *så fort som möjligt* få ett effektivt tillskott till vår flotta, som jag instämde i herr Knut Peterssons yrkande.

Herr Lindhagen: Herr talman! Jag tror, att jag ger uttryck för de flesta svenskers uppfattning och även uppfattningen bland oss riksdagsledamöter i våra privata, ljusare ögonblick, när jag påstår, att det är tämligen likgiltigt, om vi bygga dessa jagare eller om vi bygga dessa artillerifartyg. Mot en stormakt äro de ju bara en munsbit.

Men det ligger väl något förnuft i tanken att bygga dem redan nu för att — ty det måste väl vara avsikten — använda dem såsom hjälputrustning åt en stormakt, tillsammans med vilken vi föra krig mot en eller flera andra stormakter. Jag vill inte tala för en sådan avskryvård situation, som dock tydligen ligger bakom det här byggandet. Men vad menar den siste talaren? Skola vi vänta och vara så säkra på att efter »detta krigs slut» — om vilken tidpunkt vi inte ha en aning — kommer den gyllene tiden för byggandet av dessa små artillerifartyg, vilka väl som sagt svårligen hålla stånd för en stormakts artillerifartyg?

Anslag till nybyggnad av jagare och minsvepare m. m. (Forts.)

Jag förstår således försvarsministern, då han menar, att det verkligen är oresonligt av ivrarna för ett låt vara oupphinneligt starkt svenskt sjöförsvaret att komma och säga, att vi nu skola uppskjuta byggandet av artillerifartyg ad calendae graecas, till en oviss framtid. Eftersom vi riksdagsmän ju inte ha så stor sakkunskap i militärväsendets teknik, att vi inte måste böja oss i detta fall — det gör jag visst inte alltid — för den militära sakkunskapen, som är den enda vi nu ha att gå efter, och ge den rätt, då den anser, att det ur försvarssynpunkt är bättre att lägga an på artillerifartyg än på jagare.

Men då vill jag säga, som jag redan sagt en gång förut: om vi låta oss invaggas i den härliga illusionen, att det just nu är rätta tidpunkten att bygga dem, så få vi inte anlägga några besparingssynpunkter på dem, så att de inte kunna hålla minst samma fart som stormakternas artillerifartyg. Ty jag säger såsom Fabian Månsson en gång sade — vilket jag även omnämnde här i riksdagen för några veckor sedan — på tal om de fartyg, som under liknande förhållanden skulle byggas av oss under förra världskriget: vad skall det tjäna till att bygga sådana? De kunna ju inte ens fly på grund av sin låga hastighet.

Emellertid har jag huvudsakligen begärt ordet för att säga en sak, för vilken jag fått majoritet i Arvika och på sätt och vis också i Zürich denna sommar, nämligen att fredsfolket, de menige, längta efter freden. Det gör alla Europas folk, individerna i alla länder, och därvid ropa vi efter den internationella rättsordningen. Är det verkligen riktigt av en neutral stat att här blott diskutera rustningar? Ju mera vi tränga fram på den vägen, dess fortare ruinera vi ju oss, och vi måste lägga skatt på allt möjligt, såsom vi bli tvungna att göra. Men samtidigt ha vi ingen plats för den internationella rättsordningen, vilken dock är det enda, som kan göra oss fria från upprepan- det av sådana här katastrofer.

Jag ber att få framföra denna opinion från en stor del av det svenska fredsfolket.

Herr Nordenson: Herr talman! Jag har redan tidigare under försvarsdebatten i våras deklarerat min ståndpunkt beträffande byggande av kustförsvarsfartygen och mitt motstånd mot dem. Detta var icke — det vill jag upprepa — beroende på att jag över huvud ville gå emot tanken på pansarfartyg, utan endast därpå att jag inte ansåg mig kunna godtaga den typ, som föreslogs, då denna enligt min mening icke i effektivitet motsvarade de med byggandet förknippade kostnaderna. Jag har under den tid, som gått, endast styrkts i denna min uppfattning. Då det nu gäller att vidtaga åtgärder för flottans stärkande, anser jag också, att det är nödvändigt, att man forceerar byggandet av smärre fartyg. Det främsta skälet härför är dock helt naturligt det faktum, att man därigenom snabbare kan komma till ett resultat, något som också understrukits av ett stort antal talare.

När nu försvarsministern vill, att man skall fullfölja byggandet av kustförsvarsfartygen, och han för sin del inte vill bygga jagare, understryker han, att han på den punkten stöder sig på sakkunskapen, som ju mycket styvt håller på dessa kustförsvarsfartyg. Men jag vill då erinra om, att den förstärkning av de smärre fartygen, som är föreslagen i bägge motionerna, ju helt vilar på sakkunskapens yrkanden. Marinchefen har just påyrkat, att man skulle igångsätta byggandet av fyra jagare. Motionärerna stå alltså i den delen, såvitt jag förstår, helt och hållet på sakkunskapens grund, medan Kungl. Maj:t i sin proposition frångått den ståndpunkten. Och om jag fattade försvarsministern rätt, gör han det på grund av en viss tvekan om dessa jagares lämplighet. Men där är han, såvitt jag kan finna, ganska ensam om sin tvekan. Jag tror inte, att

Anslag till nybyggnad av jagare och minsvepare m. m. (Forts.)
sakkunskapen hyst någon tvekan på den punkten. Om man då fasthåller, att här gäller det att handla så att man fortast möjligt kommer till ett resultat, är det uppenbart, att man bör gå på jagareprogrammet. Därför anser jag, att det rätta hade varit att följa motionärernas linjer.

Då jag dessutom personligen har den uppfattningen, att det vore olyckligt, om byggandet av de beslutade pansarfartygen av ifrågavarande typ fullföljes, ber jag för min del att få yrka bifall till den av herr Knut Petersson m. fl. väckta motionen.

Herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! Blott några repliker. När den siste ärade talaren känner sig så starkt stå på sakkunskapens grund, mätte det väl ändå bero på att han icke observerat vad jag dock framhöll i mitt förra anförande och vilket också framgår av propositionen, nämligen att sakkunskapen fått lov att välja jagare i stället för kustförsvarsfartyg och har valt kustförsvarsfartyg. Det måste väl vara raka motsatsen till herr Nordenson, som väljer jagare och avstår från kustförsvarsfartygen.

Sedan behöva vi kanske inte säga mera om den saken än detta: jag tvekar icke i fråga om jagartypens lämplighet — jag tvekar endast i fråga om lämpligheten av *antalet* såsom en beståndsdel i en allsidigt sammansatt flotta, och det är ju något annat.

Herr von Heland ville fortsätta mitt polska exempel och anförde: hur skulle det ha varit, om polackerna haft pansarfartyg? Det vet jag inte, det vet ingen människa ty de hade inga sådana. Men man kanske ändå kan våga den förmodan, att om de haft något sådant, så hade det inte gått an för Tyskland att taga ett i början av 1900-talet byggt och nu alltså gammalt linjefartyg, numera använt som skolfartyg för artillerielever, föra det bort till Danzig samt låta det ligga och ha målskjutningsövningar på kustfästningarna och på Helahalvön. Om polackerna hade haft pansarfartyg, så hade det kanske blivit litet svårare för tyskarna än det nu i verkligheten blev.

Man säger: är det lämpligt att bygga någonting som blir färdigt efter fem år? Varför kan man inte vänta för att tillägna sig krigets erfarenheter? Men man måste väl ändå veta, att just nu bygga alla stormakter fartyg, som bli färdiga efter kriget. Vi veta ju precis, hur det ställer sig med den saken. De bygga fartyg, som bli färdiga, när kriget är slut, och komma att finnas under den tid därefter, när vi inte komma att ha några artillerifartyg, om herrarnas mening går igenom.

Det är ju inte så, att när ett krig är slut, drar man sina erfarenheter den ena dagen, och nästa dag har man ett fartyg färdigt. De erfarenheter som vinnas under det nu pågående kriget kunna icke omsättas i praktisk verklighet förr än fem år efter det att kriget tagit slut. Man glömmer ju detta faktum som är avgörande för synen på hela denna sak, såvida man inte tror att när det nuvarande kriget är slut, kommer det en tid av 5 eller 6 år, då man inte behöver något försvar. Men kommer den perioden, då är jag ganska säker på att det går så som någon föregående talare — jag tror det var herr Holmström — anmärkte: då blir det kanske i alla fall inte några kustförsvarsfartyg. Jag undrar ändå, om inte de som nu vilja, att vi skola lägga ned fortsättningen av kustförsvarsfartygsbygget, i någon mån missuppfatta framtidens möjligheter och förhållanden.

Sedan skulle jag vilja säga till herr Andrén: man kan inte ha stora jagare till skydd för kustförsvarsfartyg. Denna jagaretyp, som det här är fråga om, är ett offensivt vapen; det är nattens spårhund och dagens offensivredskap för att komplettera artillerifartygens eld med överraskande torpedanfall. Skyddet av artillerifartygen måste ombesörjas av andra slags fartyg,

Anslag till nybyggnad av jagare och minsvepare m. m. (Forts.)
och det är kanske icke minst därför, att jag känner på mig, att vi där stå inför frågan om en ny fartygstyp, som jag med hänsyn till konsekvenserna måste hålla igen emot ett forcerat byggande av den jagaretyp, varom det här är fråga.

Till sist skulle jag vilja säga till herr Holmström: Ja, nog har det begåtts fel i försvarspolitikerna under de gångna åren, och inte kan riksdagsmajoriteten avsäga sig sitt ansvar, men om herr Holmström tror att han och den meningsgrupp, han företräder, under gången tid drivit en förständig och klok försvarspolitik, så säger jag efter snart ett års erfarenhet som försvarsminister: jag vägrar att erkänna detta. Det har funnits en strävan här, som också har tagit sig uttryck i beslut och som i mycket hög grad har gynnat försvarets skal på bekostnad av dess kärna, och vi stå nu i en tid, då vi måste offra oerhörda summor på vår strävan att få en kärna i detta skal.

Låt oss tänka oss litet för, innan vi göra nya utbyggningar på det skal, som vi kanske icke kunna fylla med kärna!

Herr Ekströmer: Herr talman! Jag måste deklarerera, att när jag läste detta utskottsutlåtande, blev jag ganska fundersam. Från olika håll har man fått uppgift om bristfälligheterna hos de fartyg, som nu fullgöra vår neutralitetsvakt, och försvarsministern har icke bestritt de uppgifter, som herr Knut Petersson nyss här lämnat i detta avseende. Men om jag hörde herr försvarsministern rätt, sade han att varken de föreslagna jagarna ej heller minsveparna äro lämpliga för denna vakttjänst. Man frågar sig då, om det verkligen är meningen, att denna viktiga försvarsgren skall försummas. Men om vi nu icke ha till vakttjänst fullt lämpliga fartygstyper, synes mig konsekvensen ovillkorligen fordra, att herr försvarsministern skyndsamt går i författning om konstruktion av lämplig fartygstyp just för sådant ändamål och för riksdagen snarast framlägger förslag om dess anskaffande.

I förhoppning om att så blir fallet tänker jag rösta för bifall till utskottets förslag.

Herr Johanson, Karl August: Herr talman! Bland stora delar av vårt folk råder en helt annan uppfattning än den som gjorts gällande i denna kammare i dag. Jag anser det riktigt, att denna uppfattning här också deklarereras. Jag skall inte gå in på några långa motiveringar. Jag hade väntat att herr Lindhagen skulle framställa ett positivt, rätt långt gående yrkande. Då han inte gjorde det, skall jag, herr talman, nöja mig med att yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition i denna fråga.

I detta anförande instämde herr *Svedberg*.

Herr Domö: Herr talman! Den här förda debatten och vissa under densamma gjorda uttalanden ge mig anledning yttra några ord om artillerifartygen. Jag förstår väl, att man kan hysa tveksamhet mot typen. Men det har varit så många överläggningar och så mycket diskuterande i den frågan, att jag tycker det skulle vara ganska farligt att nu ytterligare fördjupa sig i den. Jag vill blott i all korthet säga, att jag delar uppfattningen att artillerifartygen äro en nödvändig faktor i vårt sjöförsvaret, och att man inte får tveka att fullfölja den linje, som tog sig uttryck i beslutet om deras byggande. Att uppriva beslutet eller skjuta undan dess utförande till en mycket oviss framtid tror jag skulle vara ganska olyckligt.

När det gäller pansarfartygen delar jag sålunda i stort sett statsrådets upp-

Anslag till nybyggnad av jagare och minsvepare m. m. (Forts.)
fattning. Men jag tillåter mig anse, att man icke bör ställa frågan så, att vi ha att välja mellan jagare och artillerifartyg. Det gäller i detta fall att det ena göra och det andra icke underlåta. Vi behöva säkert *både* artillerifartyg och lätta fartyg i större utsträckning än många anse.

Jag har, herr talman, velat ge uttryck åt denna uppfattning för att inget missförstånd skall råda om var en stor del, jag tror den största delen, av mina meningsfränder står, när det gäller artillerifartygen.

Vad försvarsministern nämnde om skal och kärna, vill jag inte yttra mig om. Jag vill endast säga det, att därest försvarsministern som jag hoppas vill bidra till att kärnan, d. v. s. den ledande och eldande kraften i vårt försvar, skall komma till sin rätt, så skola icke vi förorsaka honom några svårigheter i den vägen.

Herr Petersson, Knut: Herr talman! Det försvar, som presterats ifrån regeringsbänken och utskottet i detta ärende, skulle enligt min mening ha fått en betydligt större tyngd, om man hade fått något svar på de betänkligheter som anförts beträffande de ekonomiska konsekvenserna av pansarskeppsbyggandet. Det skulle ha varit mycket tacknämligt, om exempelvis finansministern i denna debatt hade kunnat stå upp och säga, att det inte beredde honom några svårigheter att inpassa detta beslut i de finanskalkyler, som han för närvarande umgås med. Jag har nu endast att slå fast, att något sådant inlägg icke förekommit i kammaren och att mina betänkligheter i detta avseende alltså stå oemotsagda.

Nu har jag en del invändningar att göra emot statsrådets tvenne inlägg, och jag vill därför inte försumma tillfället att i ett par punkter instämma med honom. Det finns nämligen sådana, där jag finner det möjligt, och det skall bli mig angenämt att göra det.

Den första gäller hans uttalande om mina meriter i detta ämne. Jag håller fullkomligt med herr statsrådet om att de äro obefintliga. Jag kan inte ställa någon som helst personlig auktoritet bakom de argument, som jag har anförts. Jag bara vill uttrycka den förhoppningen, att kammaren härav icke skall finna sig förhindrad att taga hänsyn till det sakliga värde, som tilläventyrs kan finnas i det av mig framförda resonemanget.

Vidare skulle jag vilja instämma med statsrådet i vad han sade om jagarnas olämplighet för neutralitetsvakt. I det fallet har jag ingenting att invända. Min uppfattning är densamma som hans: att dessa fartyg äro för dyrbara att använda för så slitsamma uppgifter. Men då frågar jag mig: är det möjligt att undvara jagarnas medverkan i neutralitetsvakten? Under världskriget voro vi bättre utrustade än vi äro nu med lätta fartyg. Likväl inträffade det oupphörligt, att man på grund av förhållandena tvingades att ersätta de lätta fartygen med större och mera sjövärdiga. Man kunde inte använda de små torpedbåtarna under svåra väderleksförhållanden vintertid, och följden blev att man i mycket stor utsträckning tvingades att anlita just jagarna. Naturligtvis försökte man då att i första hand använda de äldre jagarna, och beträffande dem finner man i den officiella redogörelsen för dessa förhållanden, att var och en av flottans äldre jagare under tiden augusti 1914—1917 års slut tillryggalade i genomsnitt en sträcka av 40,000 nautiska mil. Men det räckte inte med de äldre jagarna. Man tvingades ofta att taga till de moderna och nybyggda fartygen av denna klass. Sålunda användes t. ex. jagaren Ragnar, som är byggd 1909, under två månader på sensommaren 1917 i sådan utsträckning, att den tillryggalade en distans av 6,090 sjömil, motsvarande vägsträckan från Göteborg till Buenos Aires.

Nu frågar jag mig: ha vi större möjligheter att spara jagarna nu än vi

Anslag till nybyggnad av jagare och minsvepare m. m. (Forts.)

hade då? Till och med statsrådet erkänner ju här, att de nya fartyg, som vi nu gå att anskaffa speciellt för detta ändamål, äro så föga sjövärdiga, att man måste räkna med möjligheten att taga dem ur tjänst vid de svåraste väderleksförhållandena. Jag uppfattade i varje fall herr statsrådets inlägg så, att sjövärdigheten hos dessa Arholmabåtar icke är sådan, att man kan räkna på deras medverkan under alla förhållanden. Jag menar således, att som det nu förhåller sig med våra tillgångar på fartyg, är det svårt att tänka sig, att man skall kunna undgå att använda även de nyare fartygen.

Sedan säger herr statsrådet vidare, att vår flotta för närvarande är så väl försedd med jagare, att det icke vore riktigt att nu tänka på en utbyggnad i just den riktningen. Vi ha fullt ut vad som förutsattes att vi skulle ha i 1936 års program. Till det vill jag säga, att när man i denna stund faller tillbaka på 1936 års flottbyggnadsprogram, är det att gå tillbaka till en situation, som måste räknas till idyllerna. Vi ha beträffande armén, beträffande flygvapnet och beträffande kustartilleriet tvingats att frångå de förutsättningar, vi då räknade med. Jag undrar om inte läget är precis detsamma beträffande flottan. De normer, som då uppställdes, ha inte längre någon giltighet.

Vidare föreföll det som om regeringen svävade på målet beträffande Malmötypens lämplighet, och det kan ju vara riktigt. Dock tror jag inte den är så oanvändbar, som herr statsrådet tydligen menar, då han säger att den inte ens skulle kunna användas för eskort av de stora artillerifartygen. Jag tror att den mycket väl skulle kunna fylla sådana uppgifter. I engelska flottan använder man en betydligt större jagaretyp än vår för detta ändamål. Men även om man har den uppfattningen, att en modifierad jagaretyp skulle visa sig lämplig och användbar, så får man väl ändå erkänna, att det i närvarande stund icke låter sig göra att ge sig in på några tidsödande konstruktionsarbeten. De behov som föreligga äro så trängande, att vi tvingas att hålla oss till de fullt utarbetade typer, vilka omedelbart kunna läggas till grund för nybyggnader. Det är uppenbarligen av den anledningen, som marinchefen hållit sig till Malmötypen, och det är i varje fall av den anledningen, som jag som motionär hållit mig till den.

Min kollega här till vänster yttrade någonting om att de önskemål, som framförts i motionen, skulle haft bättre utsikter, om de vunnit ett starkare stöd från våra meningsfränder i utskottet. Till det vill jag säga, att ett stöd från herr Andrén och den meningsriktning han representerar enligt min mening skulle varit minst lika värdefullt.

Låt mig till sist säga bara några ord om en annan sak. Statsrådet talade om erfarenheterna från det tysk-polska kriget och menade, att där kunde man dock lära sig att jagare och undervattensbåtar uppenbarligen inte heller de vore mycket värda i ett modernt krig. Ja, men föreligger det inte en skillnad mellan Polens förhållanden och våra egna, som gör att en sådan jämförelse saknar all giltighet? Polens kust mot Östersjön är en öppen kuststräcka utan någon skyddande skärgård. Det förefaller mig vara uppenbart, att sådana geografiska förhållanden skapa helt andra och sämre betingelser för torpedvapnets utnyttjande än vår skärgårdsklädda kust. Jag kan därför inte tillmätta de erfarenheter som ha hämtats från detta krig, som ju för övrigt aldrig blev något krig till sjöss, något värde. Däremot kan jag inte släppa erfarenheterna från en annan krigsskådeplats. Såvitt jag kan finna ha artillerifartygen i det pågående sjökriget i Nordsjön icke gjort några sådana insatser, att man därifrån kan hämta något stöd för tesen, att artillerifartygen äro ofrånkomliga och nödvändiga. Deras insatser ha hittills huvudsakligen bestått i att utlämna sig som mål för torpedvapnets operationer.

Jag tillåter mig, herr talman, att vidhålla det redan ställda yrkandet.

Anslag till nybyggnad av jagare och minsvepare m. m. (Forts.)

Herr **Holmström**: Herr talman! Med anledning av herr statsrådets och chefens för försvarsdepartementet uttalande till mig skall jag inskränka mig till att konstatera, att herr statsrådet här erkänt, att det har begåtts felaktigheter i riksdagens försvarspolitik under den senaste tiden.

Herr **Wohlin**: Herr talman! Lika litet som flertalet övriga ledamöter i denna kammare kan jag naturligtvis göra anspråk på någon personlig sakkunskap i de marintekniska och marinpolitiska frågor, som här äro före. Jag delar emellertid denna ställning med det övervägande antalet ledamöter i riksdagen, och jag måste härvid även inbegripa herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet, som ju i dessa frågor lika väl som vi andra är lekman.

Vad angår frågan om de kustförsvarsfartyg, varom förra riksdagen fattade beslut, så tillkommer det varje ledamot av riksdagens kamrar att efter studium av de militära experternas aktstycken och efter eget omdöme så gott sig göra låter fatta sin ståndpunkt. Mera kan icke begäras av en medlem av riksdagen. Under en lång följd av år har jag personligen varit av den uppfattningen, att den svenska marinen bör äga en kärna av goda artillerifartyg, och jag delar sålunda på denna punkt den uppfattning, som får anses vara herr statsrådets och chefens för försvarsdepartementet grunduppfattning i detta spörsmål, samt kan följaktligen icke ansluta mig till den mening, som anser att sådana artillerifartyg på grund av en senare tids erfarenheter måste anses värdelösa eller mindre värdefulla. Men detta är en sak; en annan sak är den inställning, man äger till de i våras beslutade två kustförsvarsfartygen, som de ju bruka kallas. På den punkten tillät jag mig redan då genom instämmande i herr Nordensons anförande ge tillkänna den mening, som jag alltjämt hyser och som jag på grund av senare tillkomna erfarenheter funnit allt starkare bekräftad, nämligen att den typen av kustförsvarsfartyg icke fyller de fordringar, som med hänsyn till Sveriges försvarsuppgifter och vårt marinpolitiska läge böra vara grundläggande vid frågans bedömande. Det kan ju icke falla mig in att här ingå på en närmare motivering för denna ståndpunkt, och det skulle nog också te sig en smula egendomligt, om jag så gjorde, eftersom jag icke är fackman. Men sammanfattningsvis vill jag säga, att dessa fartyg, även om de icke i ordets egentliga bemärkelse äro att betrakta som utslag av en politisk kompromiss, dock tillkommit under sådana allmänna politiska och finansiella omständigheter, att fartvænen icke få betraktas som uttryck för det allra bästa möjliga, icke ens som uttryck för det bästa, som med Sveriges ekonomiska resurser står att få, utan som resultat av en serie överväganden av teknisk och finansiell natur, där dock vissa kompromisser måst göras. Jag är allvarligt orolig för att kostnaden för dessa båda fartyg numera, såvitt man kan bedöma, avsevärt kommer att överstiga den summa, som i våras beräknades. Att här angiva något belopp är självfallet uteslutet, men med hänsyn till materialkostnadernas redan nu inträdda stegring och andra inverkan omständigheter tager jag mig friheten att kalla dessa båda båtar för 100-miljoner kronorsbåtarna. Jag är, som sagt, allvarligt orolig för att dessa fartyg, när de en gång efter åtskilliga år blivit färdiga, i fråga om sin betydelse för Sveriges marinförsvar icke på långa vägar komma att motsvara vad man i våras trodde och nu tror om desamma, och att denna mycket betydande summa i nuvarande allvarliga läge kan komma till avsevärt bättre användning för andra försvarssyften i detta land, däribland självfallet icke minst marinen. Jag tog icke ansvaret för den lagtima riksdagens beslut med avseende å dessa båda fartyg. Jag tar det ännu mindre nu. Skälen därför äro desamma som de, som vid lagtima riksdagen i korthet angåvos av herr Nordenson, och jag kan således hänvisa till hans anförande i riksdagens proto-

Anslag till nybyggnad av jagare och minsvepare m. m. (Forts.)

koll. Jag tycker att det är ganska beklämmande, att man i ett tidsläge, när utvecklingen på detta område rör sig med sådan utomordentlig hastighet, när varje vecka även på marinförsvarets område bjuder på nya erfarenheter, när man mänskligt att döma och sorgligt nog har framför sig ett antal månader eller år med ytterligare nya sådana erfarenheter, fortfar att lämna planerna för dessa kustförsvarsfartyg i huvudsak oförändrade och vägrar — i huvudsak — att underkasta dessa båda stora fartyg en av tidserfarenheterna enligt min mening självfallet påkallad omprövning.

Jag får till slut vad de föreslagna jagarna angår — likaledes under hänvisning till att jag på detta område icke besitter den sakkunskap, som självfallet vore önskvärt att äga och som utskottets ledamöter med sannolikhet ha fått i föredragsform från vederbörande håll — såsom lekman tycka det vara mycket naturligt att vår neutralitetsvakt i dessa tider på snabbaste och effektivaste sätt förstärkes, och såvitt jag förstår så är det, vilken uppfattning man än må hysa om den föreslagna jagaretypen och vilka förmodanden man än må äga om utvecklingen på detta område, likväl ytterligt angeläget att erhålla dessa jagare fortast möjligt. Och eftersom kostnaderna för deras byggande sammanlagt rör sig om ett avsevärt mindre belopp än kostnaderna för artillerifartygen, förefaller det mig som om riksdagen på denna punkt, om även här modifikationer kunna betingas av nya erfarenheter, gjorde klokt i att, i likhet med vad vissa av de ärade motionärerna och i någon mån utskottet söka få fram dessa fartyg utan onödigt dröjsmål. Det kan ju icke vara lämpligt att i en offentlig debatt erinra om de svagheter och brister, som den svenska marinen för närvarande besitter — man borde i så fall också understryka dess förtjänster och dess styrka — men att svagheter och brister förekomma är uppenbart, och för min del har jag i hög grad sympati för motionärernas och närmast för motionären herr Knut Peterssons allmänna inställning till denna fråga om jagarebygge. Vad minsveparna beträffar torde väl saken icke behöva vidare beröras.

Jag är alltså för mitt vidkommande mest böjd för att rösta för den av herr Knut Petersson avlämnade motionen, till vilken jag yrkar bifall.

Herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! När jag begärde ordet omedelbart efter herr Wohllins anförande, var det icke för att yttra mig om detsamma. Jag lyssnade uppmärksamt till vad han hade att säga och fann, att det icke innehöll några synpunkter, som ej under den föregående debatten hade framförts. Detta anförande betraktar jag därför som ett vittnesbörd från herr Wohllins sida. Jag begärde i stället ordet för att ge en replik till herr Knut Petersson. Det är vissa saker, som jag vill försöka att lägga till rätta.

Först skulle jag vilja påpeka, att jag, när jag hänvisade till det polska exemplet, icke gjorde gällande, att detta var någonting som kunde tillämpas på våra förhållanden. Jag underströk tvärtom, att ur krigserfarenheterna kunna alla ståndpunkter få belägg. Jag måste dock säga, att ett exempel, hämtat från 1939 och från Östersjön, väl i alla fall kan bära längre än ett exempel, hämtat från Medelhavet år 1935. Det kan inte hjälpas att så måste vara förhållandet.

Herr Knut Petersson påstod, att statsmakterna beträffande armé och flygvapen hade frångått 1936 års beslut. Nej, icke i organisatoriskt avseende. Det kan hända, att materielen på vissa punkter blivit rikligare och att den på vissa punkter blivit bättre, men den organisatoriska omfattningen har icke rönt någon ändring. Ett beslut av riksdagen enligt herr Knut Peterssons förslag här måste leda till att vi få en helt annan flotta än den, som vi nu ha och den som förutsågs 1936. Jag betraktar inte 1936 års beslut såsom någon-

Anslag till nybyggnad av jagare och minsvepare m. m. (Forts.)
ting sakrosankt, det har jag redan förut understrukit, men jag måste ändå tycka, att jag har rätt att säga: att förbättra de delar av 1936 års beslut, som äro bäst, och att låta de delar, som äro sämst, ligga utanför, kan icke vara en klok politik.

Jag har heller icke påstått, att jagare av Malmötypen icke skulle kunna användas såsom vaktfartyg för pansarskepp. Det förhåller sig bara på det sättet, att det fartyget är för bra och för dyrt för den uppgiften. Det är inte nödvändigt att för det ändamålet begagna ett sådant fartyg. Dess uppgift skall icke vara denna.

Jag vill också understryka, att det icke föreligger något omedelbart behov att skaffa vaktfartyg för pansarfartygen. Vi ha ju de fyra vedettbåtarna, som äro speciellt byggda för detta ändamål och säkerligen kunna fylla denna sin uppgift för de nuvarande pansarfartygen.

Herr Knut Petersson sade till sist, att det kunde vara sant, att denna jagaretyp icke i alla avseenden vore den lämpligaste för de ändamål, för vilka man hade tänkt sig att den skulle användas, men själva typen funnes ju färdigkonstruerad. Ja, ligger inte den stora faran just däri, att man, därför att man har en konstruktion för en fartygstyp färdig, i det nuvarande läget låter locka sig till att bygga fartyg just av denna typ, även om aldrig så vägende invändningar kunna riktas emot typens lämplighet för det avsedda ändamålet? En något större differentiering i förhållandet till de förefintliga behoven är nog möjlig, även om man låter bli att falla offer för lockelsen att bygga av de typer, som finnas konstruerade. Och det finns säkerligen även andra vägar, som i detta avseende kunna komma att användas.

Herr **Andrén**: Herr talman! Med en viss elegant malice frågade herr Petersson mig, om icke ett stöd från högern hade varit lika värdefullt som ett stöd från folkpartiet. Jag kan försäkra herr Knut Petersson, att högerns stöd varit värdefullare än folkpartiets. Men när en underhandlare redan vid förhandlingarnas början med friska och hurtiga tag dyker ned ända till botten av det område, där en kompromiss kan sökas, är det sedan inte så lätt att reparera skadan. Skulle vi vidare tänka på voteringen här i kammaren, behövs det icke någon högre aritmetik för att konstatera, att högern tillsammans med folkpartiet, även om bägge grupperna äro fullständigt ense, icke förfoga över majoritet i denna kammare och icke heller i den andra.

Sedan skulle jag till herr statsrådet vilja säga, att herr statsrådet för egen del alldeles nyss belyst innebörden av den replik, som herr statsrådet riktade till mig. I sitt föregående anförande framhöll nämligen herr statsrådet, att man icke skyddar kustpansarfartyg med jagare. Jag hade just för avsikt att fråga herr statsrådet: Vad slags fartyg har då herr statsrådet till sitt förfogande för att skydda våra kustpansarfartyg? Nu har herr statsrådet lämnat den uppgiften, att vi hava fyra moderna vedettbåtar för denna uppgift. Jag kan komplettera herr statsrådets svar med den upplysningen, att vi dessutom ha två moderna torpedbåtar, som till äventyrs kunna användas i samma syfte. Men vad förslår detta? I detta sammanhang måste man djupt beklaga, att herr statsrådet vid riksdagsbehandlingen av frågan om motortorpedbåtarna visade så oerhört ringa intresse för den saken. Det är väl uppenbart, att vi till våra kustpansarfartygs skydd icke ha erforderligt antal småbåtar med tillräcklig fart, såvida icke meningen är den att man skall insätta jagarna.

På en annan punkt är jag fullständigt ense med herr statsrådet, nämligen när han framhöll, att jagarna äro ett offensivt vapen. Men om man såsom nu är fallet endast äger åtta jagare för vår långa kuststräcka, tror herr stats-

Anslag till nybyggnad av jagare och minsvepare m. m. (Forts.) rådet då, att dessa två fattiga jagaredivisioner verkligen bli ett offensivt vapen? Nej, hela vår flotta kommer på grund av sin konstruktion att bli ett ytterst defensivt vapen. När man endast har åtta jagare till våra långa kuster, torde flottans ledning se till att jagarna inte taga några risker. Den svenska sjökrigsledningen kommer även vad jagarna beträffar att tvingas till ett snålt insättande. Man kommer att spara dem till det yttersta. Jagaredivisionerna komma alltså att förlora vad som är deras värdefullaste egenkap, deras offensiva kraft och deras offensiva anda.

Det är icke minst ur denna synpunkt som jag får djupt beklaga, att herr statsrådet icke redan nu varit villig att bygga flera jagare än som föreslagits i den nu föreliggande kompromissen. Men när ingenting annat och ingenting bättre står att få, tar jag det som erbjudes i kompromissförslaget. Politiken är ju det möjligas konst. Jag kan blott beklaga, att icke mera varit möjligt.

Herr Nordenson: Herr talman! Bara ett par ord. Herr försvarsministern gjorde mot mig gällande, att han hade sakkunskapen helt bakom sig i sitt ståndpunktstagande. Men det undras mig, om detta icke i någon mån beror på den frågeställning, inför vilken sakkunskapen ställts, och vilken jag miss-tänker, kanske icke i fråga om formen men i sak, inneburit ett val: antingen jagare eller pansarskepp. I den frågeställningen har valet blivit pansarskepp. Men den ståndpunkt, som här framförts, är: jagare och pansarskepp, ehuru av annan typ, och det kan ju tänkas, om detta alternativ också uppställts för sakkunskapen, att svaret då blivit ett annat.

Herr statsrådet Sköld: Herr talman! Den siste ärade talarens ståndpunkt är ju teoretisk och därför utan betydelse för tillfället, eftersom den pansarfartygstyp, som han talar om, icke ännu är konstruerad. Herr Nordenson gör i dag faktiskt sitt val: jagare och icke kustfartyg — icke både och. Men jag vill tillägga den upplysningen, att när jag ställde min fråga, om det vore lämpligare att bygga jagare än att bygga artillerifartyg, var den frågan kompletterad ifrån min sida med frågan, om man icke i så fall skulle begagna väntetiden till att göra om konstruktionen och alltså försöka komma till ett effektivare artillerifartyg. Trots detta fick jag likväl det svar jag erhö.

Herr von Heland: Herr talman! Herr Andrén syntes vilja göra gällande, att denna fråga skulle avgöras efter partilinjer, och han påpekade, att högern och folkpartiet icke hade majoritet i denna kammare. Nu är det dock så lyckligt, att försvarsfrågan inte längre är partibunden utan att man inom partierna kan ha olika uppfattning om vissa detaljer.

Herr statsrådet har haft två egentliga argument emot herr Peterssons förslag. Det ena var, att sakkunskapen hade valt kustförsvarsfartygen framför jagarna. Kan man inte tänka sig, att skälet därtill har varit — jag säger icke, att detta har varit skälet — att om man valde jagarna, så finge man aldrig dessa kustförsvarsfartyg, och därför valde man dem först, i tanke att man nog i alla fall skulle få de lätta fartygen sedan.

Det andra argumentet, som herr statsrådet anförde, var det, att andra stater bygga dylika större fartyg, fastän man är på det klara med att de icke hinna bli färdiga förrän eventuellt efter krigets slut. Ja, sådana stater, som hava god ekonomi och god tillgång till material, kunna göra så, men jag undrar, om till exempel icke Tyskland bygger för nuläget, för att på bästa möjliga sätt få användning för sådana råvaror, som man

Anslag till nybyggnad av jagare och minsvepare m. m. (Forts.)
 där har till sitt förfogande. Och det skulle förvåna mig, om man icke i Tyskland hellre byggde undervattensbåtar än artillerifartyg i det nuvarande läget. Det var denna synpunkt som gjorde att jag också framhöll att det kanske för närvarande vore klokare att använda de råvaror, som stå oss till förfogande, för att bygga sådana fartyg, som snabbt kunna bli färdiga och under kriget, framför att använda detta material till fartyg, som kanske icke hinna bli färdigbyggda förrän kriget är slut.

Herr Petersson, Knut: Herr talman! Jag begärde ordet efter herr försvarsministerns näst sista anförande. Han slutade detta med att uttala en mycket eftertrycklig varning mot att fortsätta att bygga en fartygstyp, mot vilken man hade mer eller mindre väsentliga invändningar att göra. Huru vore det att tillämpa det resonemanget på de ifrågasatta pansarskeppen?

Herr Wohlin: Just det sista hade jag också tänkt säga, och jag blev helt och hållet förekommen av herr Petersson.

Herr statsrådet förklarade, att 1936 års beslut för honom var sakrosankt. Jag kan icke fatta, hur man den 1 november 1939 kan betrakta ett beslut av 1936 som sakrosankt på ett område som det här föreliggande.

(Herr statsrådet *Sköld:* I c k e var sakrosankt.)

Då ber jag om ursäkt för att jag missuppfattade herr statsrådets anförande, och då tackar jag och hoppas, att herr statsrådet med den ståndpunkten ville vara vänlig att taga hänsyn till de invändningar, som ha riktats mot artillerifartygen här i kammaren.

Slutligen förklarade herr statsrådet, att jag icke framfört några nya synpunkter under debatten. Det är säkerligen riktigt. Jag vill endast säga, att herr statsrådet icke heller för sin del framfört några nya synpunkter, som icke under den allmänna debatten om dessa frågor här i landet tidigare framförts.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att därunder förekommit följande yrkanden: 1:o) att vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt skulle bifallas; 2:o) att kammaren skulle med avslag å utskottets hemställan, såvitt den skilde sig från Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, bifalla denna framställning oförändrad; samt 3:o) att kammaren skulle bifalla motionen I: 7.

Sedermera gjordes propositioner enligt berörda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Ordet lämnades på begäran till herr **förste vice talmannen**, som yttrade: Jag ber att få hemställa, herr talman, att kammaren för sin del måtte besluta, att första särskilda utskottet skall behandla jämväl Kungl. Maj:ts i dag avlämnade proposition nr 63, med förslag till förordning med särskilda bestämmelser angående indrivning av utskylder hos vissa skattskyldiga, m. m., utom såvitt angår de därvid fogade lagförslagen, ävensom de ytterligare framställningar, som kunna komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i detta ämne eller andra i oskiljaktigt sammanhang därmed stående frågor.

Tillika hemställer jag, att andra kammaren måtte inbjudas att i detta beslut förena sig med första kammaren.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Föredrogos och bordlades på begäran Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 63 och 64.

Herr *Herlitz* väckte en motion, nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om handläggning vid krig eller krigsfara av vissa ärenden rörande den allmänna hälso- och sjukvården.

Motionen hänvisades till andra särskilda utskottet.

Anmäldes och godkändes första särskilda utskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel till fonden för inköp av gasgeneratorer för motordrift m. m.; och

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1939/40, i vad propositionen avser anslag för ökad användning av inhemskt motorbränsle.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 1.48 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Lördagen den 4 november.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Herr statsrådet *Pehrsson-Bramstorp* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 65, angående anvisande av medel för utlämnande av lån till anläggningar för artificiell torkning av vallskördarna m. m.;

nr 66, angående prisreglerande åtgärder på jordbrukets område;

nr 67, angående anvisande å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1939/40 av vissa ytterligare anslagsmedel; och

nr 68, med förslag till förordning angående tillverkning och beskattning av maltdrycker, m. m.

Justerades protokollen för den 28 och den 30 nästlidne oktober.

Anmälades och godkändes första särskilda utskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 52, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag till särskilda arbetslöshetsåtgärder.

Föredrogs Kungl. Maj:ts proposition nr 63, med förslag till förordning med särskilda bestämmelser angående indrivning av utskylder hos vissa skattskyldiga, m. m.

I samband härmed föredrogs följande från andra kammaren ankomna protokollsutdrag:

»Utdrag av protokollet, hållet hos riksdagens andra kammare den 4 november 1939.

N:o 140.

S. D. Föredrogs ett från första kammaren överlämnat protokollsutdrag nr 129, med inbjudan till andra kammaren att förena sig med första kammaren i dess beslut, att första särskilda utskottet skulle behandla jämväl Kungl. Maj:ts proposition, nr 63, med förslag till förordning med särskilda bestämmelser angående indrivning av utskylder hos vissa skattskyldiga, m. m., utom såvitt anginge de båda vid propositionen fogade lagförslagen, ävensom de ytterligare framställningar, som kunde komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i detta ämne eller andra i oskiljaktigt sammanhang därmed stående frågor.

Andra kammaren, som icke antog denna inbjudan, beslöt i stället för sin del, att andra särskilda utskottet skulle behandla ovannämnda proposition, utom såvitt anginge sagda båda lagförslag, ävensom de ytterligare framställningar,

som kunde komma att av Kungl. Maj:ts eller i enskilda motioner göras i detta ämne eller andra i oskiljaktigt sammanhang därmed stående frågor;

och skulle andra kammaren inbjuda första kammaren att, med frånträdande av sitt förut fattade beslut i ärendet, förena sig med andra kammaren i dess nysnämnda beslut angående remiss till utskott av ifrågavarande proposition i angiven del.

Som ovan.

Ur protokollet

«Sune Norrman.»

På gjord proposition beslöt första kammaren antaga berörda inbjudning.

Kungl. Maj:ts förevarande proposition, nr 63, hänvisades därefter, såvitt angick de båda vid densamma fogade lagförslagen, till konstitutionsutskottet samt i övrigt till andra särskilda utskottet.

Föredrogs Kungl. Maj:ts proposition nr 64, angående anslag till viss beredskapsorganisation inom medicinalstyrelsen under budgetåret 1939/40.

I detta sammanhang upplästes ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 137, utvisande att sagda kammare förenat sig med första kammaren i dess beslut att första särskilda utskottet skulle behandla jämväl den nu föredragna kungl. propositionen, m. m.

Ifrågavarande kungl. proposition hänvisades till första särskilda utskottet.

Föredrogs och bordlades på begäran Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 65—68.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 14, av herr *Nordenson* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa bestämmelser rörande reglering av den inhemska prisbildningen (prisregleringslag);

nr 15, av herr *Roos* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa bestämmelser rörande reglering av den inhemska prisbildningen (prisregleringslag); och

nr 16, av herr *Tjällgren* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ställande av statlig garanti för täckande av vissa kostnader för vedproduktionen m. m.

Anmäldes och bordlades

första särskilda utskottets utlåtanden:

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel för uppförande av nybyggnad för luftförsvarscentral m. m.;

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående gäldandet av kostnader för utmärkande av vissa skyddsområden;

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överskridande av viss delpost i den för luftskyddsinspektionen fastställda avlöningsstaten; och

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till enskilda järnvägar för anordnande av vissa skyddsrum; samt

Första kammarens protokoll vid urtima riksdagen 1939. Nr 15.

3

andra särskilda utskottets utlåtanden:

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 17 juni 1916 (nr 235) om försäkring för olycksfall i arbete; och

nr 26, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om handläggning vid krig eller krigsfara av vissa ärenden rörande den allmänna hälso- och sjukvården, dels ock en i ämnet väckt motion.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.13 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.